

Izvorni naučni rad

UDK 343.1(497.5)

Dr. sc. Damir Primorac, redovni profesor

Fakultet za forenzičke znanosti Sveučilišta u Splitu; Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru;
odvjetnik

Dr. sc. Maja Pilić, izvanredna profesorica

Fakultet za forenzičke znanosti Sveučilišta u Splitu; Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru

Andrej Božinovski mag. iur., asistent i doktorant

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

**DNK ANALIZA, GENETSKA PRIVATNOST I OBNOVA KAZNENOG
POSTUPKA – IZAZOVI
I PERSPEKTIVE U HRVATSKOM KAZNENOM PROCESNOM PRAVU**

Sažetak: Dok Bosna i Hercegovina napreduje na svom putu prema punopravnom članstvu u Europskoj uniji, njezin kaznenopravni sustav suočava se s kompleksnim izazovom usklađivanja dvaju često suprotstavljenih imperativa: zahtjeva za učinkovitim kaznenim progonom radi osiguranja javne sigurnosti i bezuvjetne obveze zaštite temeljnih ljudskih prava. Ova napetost poprima osobito izraženu dimenziju u području primjene DNK dokaza, koji su u suvremenoj forenzici postali *conditio sine qua non* uspješne istrage. Iskustvo Republike Hrvatske, kao susjedne države i članice Europske unije, pritom predstavlja relevantan referentni okvir i izvor pravnih pouka za regiju. DNK analiza postala je istodobno „mač i štit” suvremenog pravosuđa: moćno sredstvo za ispravljanje pogrešnih osuda, ali i potencijalna prijetnja genetskoj privatnosti ako se koristi bez strogih zakonskih ograničenja i nadzora.

Ovaj rad pruža iscrpnu analizu pravnog i institucionalnog okvira za prikupljanje, obradu i pohranu DNK dokaza te zaštitu genetske privatnosti u kaznenom postupku, s posebnim fokusom na institut obnove pravomoćno okončanih postupaka temeljem novih forenzičkih saznanja. Rad detaljno razrađuje hrvatsko iskustvo i judikaturu Europskog suda za ljudska prava, identificirajući pozitivne i negativne prakse koje mogu poslužiti kao smjernice za nužne reforme u Bosni i Hercegovini. Dodatno, rad ukratko analizira i pozitivnopravne propise Federacije Bosne i Hercegovine, uključujući relevantne odredbe Zakona o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine te prateće podzakonske akte koji uređuju tehničke aspekte prikupljanja bioloških uzoraka te istražuje sudsku praksu sudova u Bosni i Hercegovini, s naglaskom na odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine koje oblikuju standarde dopuštenosti i zakonitosti DNK dokaza.

U radu se razmatra dvojna priroda DNK dokaza te se iznose ključne razlike između američkog i europskog pravnog pristupa, uključujući praksu Europskog suda za ljudska prava koja inzistira na načelu razmjernosti, vremenskim ograničenjima zadržavanja podataka i učinkovitim mehanizmama brisanja u okviru članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Analiza hrvatskog primjera ukazuje na djelomičnu usklađenost sa standardima, dok analiza bosanskohercegovačkog konteksta otkriva specifične izazove fragmentiranog pravnog sustava. Rad zaključuje prijedlogom ključnih reformskih mjera, među kojima se ističe uvođenje periodičnih mehanizama preispitivanja i brisanja podataka, diferencirani standardi zadržavanja DNK profila, jasnije zakonske osnove za obnovu postupka uz primjenu znanstveno verificiranih metoda te unapređenje protokola za očuvanje biološkog materijala.

Ključne riječi: DNK dokazi, genetska privatnost, obnova kaznenog postupka, Marperovi standardi

1. UVOD

Suvremeni kaznenopravni sustavi, posebice oni u Sjedinjenim Američkim Državama (dalje u tekstu: SAD) i Ujedinjenoj Kraljevini (dalje u tekstu: UK), suočavaju se s dokumentiranim slučajevima višedesetljetnih pogrešnih osuda koje su tek naknadno identificirane i ispravljene. Istraživanja ukazuju na to da je ključna determinanta ovakvih pravosudnih ishoda često neadekvatna primjena forenzičkih metoda, što uključuje kontaminaciju bioloških tragova, manjkavu laboratorijsku interpretaciju ili inicijalno pogrešno izvedene DNK dokaze. S druge strane, upravo je napredak u preciznosti i pravilnoj primjeni naknadnih DNK vještačenja postao primarno sredstvo za exonericiju (oslobađanje) nevino osuđenih osoba. U europskoj sudskoj praksi, distinktivan primjer predstavlja slučaj *Amanda Knox*, u kojem je inicijalna osuđujuća presuda za ubojstvo bila utemeljena na manjkavoj forenzičkoj interpretaciji i kontaminaciji dokaza, kako na samom mjestu događaja, tako i unutar laboratorijskog sustava. Kasnija su saznanja potvrdila da je ovakav ishod bio rezultat "toksične kombinacije" tehničkih propusta u rukovanju dokaznim materijalom i kognitivnih pristranosti u fazi progona, čime je znatno narušen integritet kaznenog postupka. Ovi primjeri zorno ilustriraju "dvojnju prirodu" DNK dokaza, koji istodobno djeluju kao snažno sredstvo optužbe, ali i kao nezamjenjiv korektivni mehanizam za ispravljanje fundamentalnih sudskih pogrešaka.¹

Slučajevi poput ovih potaknuli su autore na dublje razmatranje pitanja koja, nažalost, i dalje ostaju nedovoljno istražena u pravnoj doktrini Republike Hrvatske (dalje u tekstu: RH) i regije: Kako je DNK dokaz normativno uređen i kakav je njegov stvarni tretman u sudskoj praksi? Je li postojeći zakonodavni okvir ažuran i usklađen sa suvremenim standardima forenzičke znanosti i zaštite ljudskih prava? Koja prava ima osoba nakon pravomoćne osude, osobito pravo na traženje obnove kaznenog postupka (*revisio propter nova*)? Ako je obnova kao izvanredni pravni lijek dopuštena i odobrena, što se točno smatra „novim dokazom“ (*novum*) u očima suda? Mora li to biti nova sudska odluka, odnosno nova činjenica, ili taj prag mogu zadovoljiti i drugi oblici dokaza, poput naknadno pribavljenih DNK rezultata ili primjene novih znanstvenih metoda na starim dokazima, kao nova indicija? Ova su pitanja do sada bila predmet ograničene akademske pozornosti, što je upravo i potaknulo provedbu ovog sveobuhvatnog istraživanja. Interes za problematiku DNK dokaza započeo je kroz analizu pogrešnih osuda u RH, a osobito kroz razmatranje mehanizama zaštite prava pogrešno osuđenih osoba putem instituta obnove kaznenog postupka i uporabe DNK dokaza u tom kontekstu. S druge strane, kaznenopravni sustav Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: BiH), koji je usmjeren prema budućnosti i europskim integracijama, te je u velikoj mjeri sličan hrvatskom sustavu, nalazi se u delikatnom trenutku u kojem se težnja za učinkovitošću kaznenog postupka isprepliće s rastućim europskim zahtjevima za zaštitu temeljnih prava.

Prema mišljenju autora, nalazi proizašli iz analize hrvatskog zakonodavnog okvira u pogledu tretmana i dopuštenosti DNK dokaza, zaštite genetske privatnosti putem specijaliziranih DNK baza podataka te prepoznavanja fenomena pogrešnih osuda, mogu korisno potaknuti reformske procese u BiH. Ovo je osobito važno ako se ti procesi usklade sa standardima razvijenim u praksi Europskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu:

---

¹ Knox protiv Italije, zahtjev br. 76577/13, presuda od 24. siječnja 2019.

ESLJP). Društvena relevantnost ovoga rada očituje se u činjenici da se bavi nedovoljno istraženim područjem tretmana DNK dokaza kao sredstvom za obnovu kaznenog postupka, kao i pitanjem zaštite genetske privatnosti takvih materijala u RH i široj regiji.

Imajući u vidu da DNK dokaz može biti presudan za dokazivanje nevinosti i pokretanje obnove kaznenog postupka, njegova stvarna vrijednost ovisi o tome hoće li sudovi nova DNK saznanja priznati kao valjanu osnovu za obnovu, uz istodobnu primjenu jamstava genetske privatnosti i prava na pošteno suđenje u skladu s europskim standardima. Stoga ovaj rad rasvjetljava uporabu DNK dokaza u sudskoj praksi, različite pristupe njihovom vrednovanju, pitanja DNK baza podataka i genetske privatnosti, s posebnim naglaskom na njihov utjecaj na obnovu kaznenog postupka.

U ovom radu autori razmatraju DNK u dvjema neraskidivo povezanim dimenzijama: prvo, kao osjetljive osobne podatke koji zahtijevaju stroge mjere zaštite pri prikupljanju, zadržavanju i pristupu; i drugo, kao oblik novog dokaza sposoban potaknuti reviziju pravomoćno okončanih postupaka. Metodološki, rad kombinira tri komplementarna pristupa. Prvi se temelji na analizi primarnih izvora, prije svega sudskih odluka, i sekundarnih izvora, uključujući pregled američkog, europskog i domaćeg zakonodavstva, relevantnih dokumenata politike i znanstvene literature o DNK i genetskim podacima. Drugi pristup obuhvaća komparativnu analizu američke prakse i europskih sudskih standarda u području DNK dokaza i genetske privatnosti. Treći pristup sastoji se od analize hrvatskih i bosanskohercegovačkih odluka o obnovi postupka i tretmanu DNK dokaza. Također, u empirijskom dijelu rada analizirane su javno dostupne odluke Vrhovnog suda RH i županijskih sudova u kojima se pitanje DNK dokaza pojavljuje kao: dokaz u postupku ili argument za obnovu postupka. Potonja, sudske odluke su odabrane prema kriterijima: eksplicitno navođenje DNK vještačenja ili bioloških tragova, rasprava o zakonitosti pribavljanja i čuvanja DNK dokazi, te rasprava o novim metodama ili ponovnom testiranju. Za svaku odluku, istraživački tim izdvojio je: vrsta DNK pitanja, ishod (odobreno/odbijeno) i standard sudskog obrazloženja (novi dokaz i vjerojatnost utjecaja na presudu, te procesne prepreke. Ograničenje analize je dostupnost i objavljivanje odluka.

Nadalje, normativni i institucionalni režim DNK dokaza i baza podataka u Federaciji BiH (dalje u tekstu: FBiH) procjenjuje se kroz kriterije koji proizlaze iz europskih standarda zaštite privatnosti i pravičnog postupka. Te kriterije su: kvaliteta zakona, retencija, brisanje, nadzor, pravni lijekovi i evidencija korištenja podataka. Time se odredbe Zakona o kaznenom postupku FBiH (dalje u tekstu: ZKP FBiH)² i podzakonskih akata ocjenjuju prema tome omogućuju li DNK dokaz da bude i učinkovit istražni alat i korektiv pogrešnih osuda.

---

² Zakon o kaznenom postupku FBiH ("Službene novine FBiH", br. 35/2003, 56/2003 - ispr., 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020)

2. TRETMAN DNK DOKAZA I GENETSKE PRIVATNOSTI: AMERIČKA I EUROPSKA ISKUSTVA

Pojednostavljeno rečeno, deoksiribonukleinska kiselina (DNK) je genetski materijal prisutan u gotovo svakoj stanici ljudskog tijela. Ta stanica nosi jedinstveni biološki profil osobe te može pružiti znatno detaljnije podatke o pojedincu nego konvencionalni biometrijski podaci (poput otisaka prstiju). Upravo je zbog te informacijske zasićenosti i intimnosti podataka DNK profilima priznata posebna razina pravne zaštite privatnosti. Prema *Primorcu, Schanfieldu i Marjanoviću*, u svom najjednostavnijem obliku DNK profil sastoji se od numeričkih oznaka koje predstavljaju varijacije alela na pojedinim lokusima, nalik biološkom barkodu.³ Međutim, stanični uzorci iz kojih se ti profili generiraju mogu pružiti znatno više informacija, uključujući predispozicije za bolesti, fizičke karakteristike i srodstvo, što može imati dalekosežne implikacije za zaštitu privatnosti. U kaznenim predmetima DNK dokaz odnosi se na biološke tragove ostavljene na mjestu kaznenog djela, poput krvi, sline, sjemenne tekućine ili stanica kože, koji se naknadno znanstveno uspoređuju s uzorkom osumnjičenika ili drugim referentnim uzorcima. Ako su pravilno prikupljeni, pohranjeni i analizirani, takvi profili mogu s vrlo visokom razinom točnosti povezati osobu s kaznenim djelom ili je u potpunosti isključiti kao počinitelja. Time DNK dokaz predstavlja jedan od najsnažnijih dokaznih sredstava u kaznenom postupku, kako za utvrđivanje krivnje (*sword*), tako i za oslobađanje pogrešno osuđenih osoba (*shield*), zbog čega ima obilježja sredstva s dvostrukim učinkom.⁴ Međutim, pravni tretman takvih dokaza razlikuje se od države do države, pri čemu svaka od njih propisuje različite standarde dopuštenosti, pohrane, obrade i uporabe DNK dokaza. Budući da se u ovom radu provodi usporedba europskog i američkog pristupa, valja istaknuti da je pravna rasprava u SAD bila ponajprije usmjerena na prikupljanje i obradu DNK profila, dok je u Europi fokus primarno stavljen na uklanjanje DNK profila iz baza podataka korištenjem *Marper standard*.⁵ Pravni znanstvenici u SAD-u ovu problematiku analiziraju kroz prizmu ustavne zaštite od nezakonitih pretraga i oduzimanja, zabranjenih Četvrtim amandmanom Ustava SAD-a, dok je u Europi naglasak stavljen na zaštitu privatnosti u okviru odredbi Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: EKLJP)⁶.

---

³ Primorac, D., Schanfield, M.S., Marjanović, D., *Basic Genetics and Human Genetic Variation*, in: Primorac, D. and Schanfield, M. (Eds.), *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press, str. 5–8.

⁴ Becker, S., Derenčinović, D., Primorac, D., *DNA as Evidence in the Courtroom*, in: Primorac, D. and Schanfield, M. (Eds.), *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press, str. 435–440.

⁵ Ibid, str. 436. Marper standard označava stajalište Suda da zadržavanje otisaka prstiju, staničnih uzoraka i DNK profila predstavlja miješanje u pravo na privatni život iz čl. 8. EKLJP te da je paušalno i vremenski neograničeno zadržavanje takvih podataka osoba koje nisu osuđene nerazmjerno. Pravni režim mora biti precizno uređen, uz jasne zaštitne mjere i pravila o rokovima i brisanju/uništenju podataka.

⁶ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17)

2.1. Iskustva Sjedinjenih Američkih Država

U SAD-u pravni okvir za DNK dokaze je dualan, primjenjujući se zasebno na saveznoj i državnoj razini. Iako Ustav SAD-a ne jamči opće, inherentno pravo na DNK testiranje nakon pravomoćne osude, pristup takvom testiranju osigurava se ponajprije putem zakonskih okvira.⁷ Primjer takvog normativnog pristupa vidljiv je u donošenju Zakona o zaštiti nevinosti (*Innocence Protection Act*)⁸ iz 2004. godine, dijela šireg zakonodavnog paketa *Justice for All Act*.⁹ Ovaj zakon predstavlja model za uređenje pristupa DNK dokazima nakon pravomoćne osude, omogućujući zatvorenicima u saveznom sustavu zahtijevanje dodatnog DNK testiranja pod strogim uvjetima: postojanje očuvanih dokaza s neprekinutim lancem nadzora (*chain of custody*) te vjerojatnost da bi testiranje moglo dokazati nevinost.¹⁰

Vrhovni sud SAD-a u predmetu *District Attorney's Office v. Osborne* iz 2009. zauzeo je stajalište da suvremeno DNK testiranje, unatoč svojoj snazi, ne daje osuđenima ustavno pravo na pristup dokazima radi testiranja. Sud je istaknuo potrebu za balansiranjem između otkrivanja istine i načela pravomoćnosti (*res judicata*), prepuštajući savezним državama da same urede procedure obnove postupka.¹¹ Međutim, u postkonvikijskom kontekstu nakon osude¹², u predmetima u kojima je DNK testiranje imalo istaknutu ulogu uvijek je postojala napetost između načela pravomoćnosti sudske odluke i potrebe dokazivanja stvarne nevinosti počinitelja, odnosno pitanja postoji li dovoljno dokaza za osudu i na koji način sud uspostavlja ravnotežu između tih zahtjeva. U predmetu *Osborne* Vrhovni sud SAD-a istaknuo je da: “*dostupnost tehnologija koje nisu bile dostupne u vrijeme vođenja glavne rasprave ne može značiti da je svaka kaznena osuda, ili čak svaki kazneni postupak u kojem postoje biološki dokazi, iznenada doveden u pitanje. Ključno je pitanje kako iskoristiti dokaznu snagu DNK tehnologije za dokazivanje nevinosti, a da se pritom ne dovede u pitanje stabilnost i temeljna načela postojećeg sustava kaznenog pravosuđa*“.¹³

---

⁷ Primorac, D., Sokanović, L., Bozhinovski, B., *Correcting Miscarriages of Justice: Innocence Project Croatia*, in: *Forensic Science and Molecular Anthropology: Topics Selected from 12th ISABS Conference on Forensic and Anthropological Genetics*, srpanj 2024, str. 84-86.

⁸ S.486 – 107. saziv Kongresa Sjedinjenih Američkih Država (2001.–2002.): *Zakon o zaštiti nevinosti* iz 2002. godine (*Innocence Protection Act of 2002*), 18. studenoga 2002.

⁹ *Justice for All Act of 2004*, Pub. L. No. 108–405, 118 Stat. 2260 (Oct. 30, 2004).

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ “*Suvremeno DNK testiranje može pružiti iznimno snažne nove dokaze kakvi ranije nisu postojali. Od njegove prve primjene u kaznenim istragama sredinom 1980-ih godina, došlo je do niza značajnih tehnoloških napredaka u području DNK analize, koji su kulminirali razvojem STR tehnologije. Danas je često moguće s gotovo potpunom sigurnošću utvrditi podudara li se biološki trag s određenim osumnjičenikom. DNK testiranje dovelo je do oslobađanja brojnih pogrešno osuđenih osoba, ali je ujedno potvrdilo i osude mnogih drugih*“ *District Attorney's Office protiv Osbornea*, 557 U.S. 52, 62, Vrhovni sud SAD-a.

¹² Odnosi se na obnovu kaznenog postupka na temelju novih dokaza.

¹³ *Supra*, str. 11., bilj. 6.

Najkontroverzniji presedan postavljen je u slučaju *Maryland v. King* iz 2013.¹⁴, gdje je Vrhovni sud SAD-a, tijesnom većinom, odlučivao o ustavnopravnim implikacijama Četvrtog amandmana u odnosu na Zakon savezne države Maryland o prikupljanju DNK uzoraka (*Maryland DNA Collection Act*)¹⁵. Zakonom je bila predviđena mogućnost prikupljanja DNK uzoraka od osoba uhićenih prije donošenja osuđujuće presude. U konkretnom slučaju podnositelj zahtjeva bio je uhićen te je kasnije osuđen za kazneno djelo silovanja nakon što je njegov DNK profil naknadno podudaren s DNK profilom pronađenim na mjestu kaznenog djela. Podnositelj je osporavao osudu tvrdeći da je prikupljanje njegova DNK materijala predstavljalo nerazmjernu i neustavnu pretragu, koja nije bila odobrena sudskim nalogom niti utemeljena na određenoj razini sumnje. Žalbeni sud savezne države Maryland prihvatio je njegovu žalbu te je primijenio test razmjernosti, uspoređujući stupanj zadiranja u pravo na privatnost s intenzitetom legitimnog interesa države. Nadalje, žalbeni je sud u obrazloženju naveo da uhićene osobe imaju veća očekivanja privatnosti od pravomoćno osuđenih osoba, ali manje od pripadnika opće javnosti. Iz toga proizlazi da prikupljanje DNK materijala nije istovjetno uzimanju otisaka prstiju, budući da se radi o materijalima različite naravi, pri čemu su otisci prstiju biometrijski, a DNK genetički podaci. U tom je smislu Vrhovni sud SAD-a zaključio da je interes kaznenog progona u ovom slučaju bio usmjeren na rješavanje neriješenih kaznenih predmeta, a ne isključivo na identifikaciju uhićenika.¹⁶ U obrazloženju svoje odluke Žalbeni sud zaključio je da takvi razlozi ne opravdavaju uporabu DNK materijala osumnjičenika bez sudskog naloga te je utvrdio povredu prava zajamčenog Četvrtim amandmanom Ustava SAD-a. Odlučujući o ovom predmetu, Vrhovni sud SAD-a je preinačio odluku Žalbenog suda savezne države Maryland, navodeći da je DNK testiranje u konkretnom slučaju doista provedeno bez sudskog naloga. Međutim, prema stajalištu Vrhovnog suda SAD-a, razlozi kaznenog progona bili su razumni, a provedena radnja predstavljala je razmjernu pretragu s legitimnim ciljem suzbijanja kriminaliteta. Ovakva odluka Vrhovnog suda SAD-a uspostavila je negativan presedan, koji je kasnije poslužio kao temelj za oblikovanje zakona o prikupljanju i zadržavanju DNK podataka, uključujući i rješenja povezana s preispitivanjem osuda u slučajevima pogrešnih presuda. Osim toga, ova odluka otvorila je vrata masovnom prikupljanju DNK uzoraka u SAD-u, što stoji u kontrastu s europskim standardima koji naglašavaju razmjernost.

Što se tiče standarda dopuštenosti dokaza, američki sudovi koriste dva dominantna testa. Prvi je *Fryeov standard*, odnosno *Fryeov test*, koji potječe iz predmeta *Frye v. United*

---

¹⁴ *Maryland protiv Kinga*, 569 U.S. 435 (2013), Vrhovni sud SAD-a.

¹⁵ *Maryland DNA Collection Act*, Md. Code Ann., Pub. Safety §§ 2-501 et seq. Tim se zakonom policiji omogućuje uzimanje DNK brisa osobama koje su uhićene zbog određenih teških kaznenih djela, prije donošenja osuđujuće presude, te pohrana DNK profila u državnu DNK bazu podataka radi identifikacije uhićenika i moguće povezanosti s neriješenim kaznenim predmetima. U predmetu *Maryland v. King* Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država potvrdio je ustavnost takvog zakonskog rješenja, ocijenivši da se radi o razmjernoj i dopuštenoj pretrazi u smislu Četvrtog amandmana.

¹⁶ Primorac, D., Bozhinovski, A., *Addressing Wrongful Convictions in Croatia: A Focus on Genetic Privacy in Criminal Proceedings*, EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), vol. 8, 2024, str. 3–31.

*States*¹⁷. Drugi standard je *Dauberov* standard koji proizlazi iz značajne odluke Vrhovnog suda *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.*¹⁸ *Fryeov* test, odnosno *Fryeov* standard, sud primjenjuje kako bi ocijenio je li metodologija ili znanstveno načelo korišteno u analizi DNK materijala, na kojem se temelji mišljenje vještaka, dovoljno utemeljeno i je li steklo opće prihvatanje u odgovarajućem znanstvenom području unutar relevantne znanstvene zajednice.¹⁹ Drugim riječima, ispituje se je li primijenjeni standard znanstveno prihvaćen i dovoljno utemeljen. Sličan pristup predstavlja i *Daubertov* test, odnosno *Daubertov* standard, koji sudu dodjeljuje ulogu svojevrsnog čuvara prihvatljivosti genetičkih DNK dokaza. Sudac je dužan utvrditi može li se obrazloženje vještaka ili primijenjena metodologija pouzdano primijeniti na činjenice konkretnog predmeta. Pritom je naglasak stavljen na korištenju metodologiju, a ne na zaključke koji iz nje proizlaze.²⁰

U praktičnoj primjeni tog standarda sudovi su uspostavili sljedeće kriterije kao smjernice sucima pri ocjeni DNK dokaza: (1) može li se teorija ili tehnika korištena u analizi materijala testirati; (2) je li teorija ili tehnika bila predmet stručne recenzije i objavljivanja; (3) poznata ili potencijalna stopa pogreške; (4) postojanje i održavanje standarda koji nadziru provedbu tehnike; te (5) stupanj općeg prihvatanja u relevantnoj znanstvenoj zajednici.²¹

Ovi standardi podrazumijevaju restriktivno tumačenje dokaza od strane suda, osobito u predmetima u kojima postoje djelomična DNK podudaranja. DNK dokaz izrazito je uvjerljiv za sve sudionike kaznenog postupka te se stoga mora koristiti s osobitim oprezom, jer u suprotnom može biti obmanjujući i dovesti do pogrešnih osuda. U odnosu na takve ograničene DNK profile, Savezna pravila o dokazima nalažu sudu da razmotri nadmašuje li štetni učinak takvog dokaza u bitnoj mjeri njegovu dokaznu vrijednost. Drugim riječima, sud mora utvrditi dovodi li uvođenje takvog dokaza do nepravedne štete za okrivljenika, primjerice time što dovodi porotu u zabludu.²²

Sažimajući iskustva SAD-a, razvidno je posebno postupanje prema DNK dokazima kao iznimno snažnom sredstvu kako za osuđivanje počinitelja kaznenih djela, tako i za ispravljanje sudskih pogrešaka. Njihova vrijednost manje ovisi o samoj tehnologiji, a znatno više o pravnom pristupu dokazima i odgovornom tumačenju od strane sudova. Zakonodavni okvir i sudska praksa u velikoj se mjeri oslanjaju na savezne i državne pravne mehanizme, poput onih uspostavljenih Zakonom o zaštiti nevinosti, kao i na pravila na razini saveznih država, što odražava stajalište Vrhovnog suda SAD-a prema kojem sustav mora uravnotežiti zahtjeve za dokazivanje nevinosti s načelom pravomoćnosti sudskih

---

¹⁷ *Frye protiv Sjedinjenih Američkih Država*, 293 F. 1013 (D.C. Cir. 1923), Prizivni sud Sjedinjenih Američkih Država za Okrug Columbia.

¹⁸ *Daubert protiv Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.*, 509 U.S. 579 (1993), Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država.

¹⁹ *Supra*, str. 434-436, bilj. 2.

²⁰ *Supra* str. 433 - 434 bilj. 3

²¹ Savezna pravila o dokazima, Odborski tisak br. 11, 118. saziv Kongresa, 2. zasjedanje, 1. prosinca 2024., Odbor Zastupničkog doma Sjedinjenih Američkih Država za pravosuđe, Tiskara Vlade Sjedinjenih Američkih Država, Washington, 2025., pravila 702., 703. i 404.

²² *Supra* str. 436-438 bilj. 3

odluka, uz tek ograničen savezni nadzor u slučajevima temeljne nepravichnosti. U pogledu metodologije prikupljanja DNK materijala, kako je ilustrirano u predmetu *Maryland v. King*, široko postavljeno prikupljanje DNK uzoraka može se opravdati standardom razmjernosti iz Četvrtog amandmana, što u praksi može proširiti ovlasti država nad genetičkim podacima i pojačati zabrinutost u vezi sa zaštitom privatnosti. Ono što predstavlja ključnu razliku između američkog i europskog, odnosno kontinentalnog pravnog pristupa, jest standard dopuštenosti dokaza. Nadalje, mehanizmi kontrole dopuštenosti putem *Fryeova* i *Daubertova* testa obvezuju sudove na detaljno ispitivanje korištene metodologije, stope pogreške i rizika od precjenjivanja dokazne snage DNK dokaza, osobito u slučajevima djelomičnih DNK profila.²³

2.2. Europski pristup: Postupanje s DNK-om u judikaturi Europskog suda za ljudska prava

Postupanje s DNK dokazima u kontinentalnoeuropskim pravnim porecima uređeno je na nacionalnoj i nadnacionalnoj razini. Nacionalno zakonodavstvo podrazumijeva da svaka država samostalno uređuje prikupljanje, uporabu i pohranu DNK materijala. Na nadnacionalnoj razini ESLJP razmatra povezana pitanja kroz prizmu članaka 6. i 8. EKLJP, čime se uspostavljaju jedinstveni standardi primjenjivi na sve države ugovornice. Temeljna razlika u odnosu na američki pristup jest u tome što se DNK dokaz u Europi ne podvrgava testu dopuštenosti nalik *Daubertovu* ili *Fryeovu* standardu, već suci vjerodostojnost dokaza ocjenjuju u okviru utvrđivanja činjeničnog stanja, primjenjujući načelo slobodne ocjene dokaza. Svojom je praksom ESLJP utvrdio da DNK predstavlja posebnu kategoriju osobnih podataka te je jednaku razinu zaštite proširio i na stanične uzorke i na DNK profile.²⁴ U pogledu standarda dopuštenosti, ESLJP razvio je trodijelni test, poznat kao Marperov test, koji se primjenjuje pri ocjeni dopuštenosti mjera vezanih uz DNK podatke: (1) zakonitost mjere, (2) razmjernost razdoblja zadržavanja DNK materijala, pri čemu za teža kaznena djela razdoblje zadržavanja mora biti dulje, te (3) uklanjanje DNK uzoraka iz nacionalnih baza podataka.²⁵ Pri postupanju s takvim podacima nacionalna tijela moraju ispuniti dva temeljna zahtjeva: zahvat u pravo na privatnost mora imati uporište u domaćem pravu države članice te zakon mora biti jasan, predvidiv i odgovarajuće dostupan. Svako odstupanje od navedenih kriterija dovodi do povrede članka 8. EKLJP. ²⁶ Najznačajnija presuda, koja je posljedično utvrdila test dopuštenosti, je *S. and Marper v. the United Kingdom*²⁷ u pogledu policijskog zadržavanja

²³ *Supra* str. 15 - 17 bilj. 15

²⁴ *Infra* §§ 72–77 i § 103 bilj. 26 U presudi *S. i Marper* protiv Ujedinjenog Kraljevstva ESLJP je naglasio da DNK profili mogu omogućiti zaključke (npr. o etničkom podrijetlu), zbog čega je njihovo zadržavanje osobito osjetljivo te je to povezoao s konceptom „posebnih kategorija osjetljivih podataka” i proširio pojačanu razinu zaštite na stanične uzorke i DNK profil.

²⁵ Primorac, D., Božinovski A., *Correcting Miscarriages of Justice in Croatia: Accession and Time-Limited Retention of DNA Profiles in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*, EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), vol. 7, 2023, str. 487–490.

²⁶ *Ibid*, str. 487–491.

²⁷ *S. i Marper* protiv Ujedinjene Kraljevine, zahtjevi br. 30562/04 i 30566/04, presuda od 4. prosinca 2008., Europski sud za ljudska prava.

DNK profila osoba koje su bile uhićene, ali nisu osuđene. U tom je predmetu ESLJP kritizirao praksu UK neizbornog i neograničenog zadržavanja DNK podataka kao ozbiljno zadiranje u pravo na privatnost, koje je osobito problematično za maloljetnike i osobe koje nisu osuđene, jer može negativno utjecati na njihovu društvenu reintegraciju te dovesti do povrede zaštite prava djece zajamčenih međunarodnim pravom. Ova je presuda potaknula zakonodavne reforme u UK, donošenjem novih propisa kojima je uređeno uništavanje DNK uzoraka u roku od šest mjeseci od njihova prikupljanja te su utvrđena posebna vremenska ograničenja zadržavanja DNK profila, ovisno o težini kaznenog djela i ishodu kaznenog postupka. Navedenim zakonima uvedeni su i periodični mehanizmi preispitivanja opravdanosti daljnjeg zadržavanja podataka, a konačno je uspostavljen i Ured za zadržavanje biometrijskih podataka, nadležan za nadzor nad upravljanjem biometrijskim podacima.²⁸

Sličan slučaj od velike važnosti za sudsku praksu ESLJP je *Gaughran v. United Kingdom*²⁹ u kojem je ESLJP ispitao zakonitost mehanizama zadržavanja biometrijskih podataka u Sjevernoj Irskoj, regiji koja nije bila obuhvaćena reformama potaknutima presudom u predmetu *Marper*. U tom je slučaju podnositeljici zahtjeva policija neograničeno zadržavala DNK uzorak i druge biometrijske podatke, unatoč njezinim zahtjevima za njihovo uništenje. Nacionalni sudovi potvrdili su takvo zadržavanje, pozivajući se na domaće zakonodavstvo usmjereno na sprječavanje kriminaliteta. Podnositeljica je, međutim, istaknula da neograničeno zadržavanje biometrijskih podataka, koji uživaju viši stupanj zaštite, predstavlja povredu njezina prava na privatnost. U svojoj presudi ESLJP je odlučio u korist podnositeljice zahtjeva, kritizirajući opće i neograničeno zadržavanje DNK profila te ocijenivši da je takva praksa protivna već uspostavljenom Marperovu testu i da predstavlja nepotrebnu i nerazmjernu mjeru u ostvarivanju cilja sprječavanja kriminaliteta. Glavna kritika bila je usmjerena na nacionalno zakonodavstvo koje, u pogledu zadržavanja DNK podataka, nije uzimalo u obzir težinu kaznenog djela niti je predviđalo učinkovite mehanizme preispitivanja opravdanosti njihova daljnjeg zadržavanja.³⁰

S gledišta genetske privatnosti i uspostavljanja baza podataka o DNK, slučaj *Van der Velden v. the Netherlands* pokazao je kontrast u tome gdje zadržavanje DNK podataka može biti proporcionalno, te da analiza DNK kao mjera značajno doprinosi provedbi zakona i borbi protiv kriminala, čime je potvrđeno da je takva mjera “nužna u demokratskom društvu”.³¹ Ovim je predmetom dodatno potvrđena potreba za uspostavom nacionalnih DNK baza podataka, koje su spojive sa zaštitom prava na privatnost pod uvjetom da su protokoli te nacionalni zakonodavni okviri za prikupljanje, zadržavanje i pohranu DNK profila usklađeni sa standardima koje je razvio ESLJP. Takvo je stajalište ESLJP potvrđeno i u predmetu *Peruzzo and Martens v. Germany*, u kojem su podnositelji zahtjeva, koji su bili osuđeni za teška kaznena djela, tvrdili da su nacionalna tijela

---

²⁸ Izvor navesti

²⁹ *Gaughran protiv Ujedinjene Kraljevine*, zahtjev br. 45245/15, presuda od 13. veljače 2020., Europski sud za ljudska prava.

³⁰ *Supra* str. 487-489 bilj. 24

³¹ *Van der Velden protiv Nizozemske*, zahtjev br. 29514/05, odluka od 7. prosinca 2006., Europski sud za ljudska prava.

povrijedila EKLJP primjenom zakonodavstva kojim se uređuje prikupljanje i pohrana njihovih DNK profila u nacionalnoj bazi podataka.³² ESLJP je njihov zahtjev proglasio nedopuštenim, obrazlažući da je domaće zakonodavstvo kojim se uređuje prikupljanje i pohrana DNK profila osoba osuđenih za teška kaznena djela dopušteno u smislu članka 8. EKLJP te da je u konkretnom slučaju država uspostavila pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa.³³

Primjer primjene i razmatranja načela razmjernosti od strane ESLJP u predmetima koji se odnose na uspostavu nacionalnih DNK baza podataka za potrebe kaznenog postupka predstavlja presuda *Aycaguer protiv Francuske*. U tom je predmetu ESLJP kritizirao francuski pristup koji je predviđao jedinstveno, dugotrajno razdoblje zadržavanja DNK profila, kao i izostanak učinkovitog nacionalnog postupka brisanja podataka propisanog zakonom. Podnositelj zahtjeva bio je osuđen na uvjetnu kaznu zatvora u trajanju od dva mjeseca zbog predmetnog kaznenog djela. Državno odvjetništvo zatražilo je od podnositelja davanje biološkog uzorka radi DNK analize, što je on odbio. Zbog toga je bio priveden i novčano kažnjen. U svojoj je presudi ESLJP utvrdio da je izricanje takve sankcije predstavljalo nerazmjerno i nepotrebno zadiranje u pravo pojedinca na privatni život, naglasivši da legitimna uspostava DNK baza podataka za potrebe kaznenog postupka mora biti razmjerna i opravdana okolnostima svakog pojedinog slučaja. Sud je nadalje zaključio da je, zbog izostanka relevantnih podzakonskih akata, zadržavanje DNK profila u maksimalnom trajanju od četrdeset godina *de facto* postalo pravilo, što nije u skladu s načelom razmjernosti.³⁴

Na koncu, predmet *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije* predstavlja primjer iz regije u kojem je ESLJP utvrdio povredu prava na privatnost dvaju podnositelja zahtjeva, budući da je policija zadržavala njihove DNK uzorke bez njihove privole i bez sudskog odobrenja. Odluka ESLJP temeljila se na potrebi postojanja izričitih i strogih zakonskih standarda koji uređuju postupanje s DNK podacima radi učinkovite zaštite prava na privatnost pojedinaca. Oba su podnositelja osporavala dugotrajno i neograničeno zadržavanje njihovih DNK podataka, no njihove su pritužbe bile odbačene od strane Uprave za zaštitu osobnih podataka. U postupku pred ESLJP istaknuli su da nacionalni pravni okvir nije bio dovoljno jasan i precizan u pogledu prikupljanja, uporabe i zadržavanja DNK podataka, čime je došlo do povrede njihovih prava na privatnost zajamčenih EKLJP, a posljedično i Ustavom Sjeverne Makedonije.³⁵ ESLJP je utvrdio da je Zakon o zaštiti osobnih podataka bio neodređen u pogledu zadržavanja DNK podataka, što je dovelo do mogućnosti njihova potencijalno neograničenog zadržavanja bez jasnih smjernica o težini kaznenog djela, mogućnostima brisanja podataka ili redovitog

---

³² *Peruzzo i Martens protiv Njemačke*, zahtjevi br. 7841/08 i 57900/12, odluka od 4. lipnja 2013., Europski sud za ljudska prava.

³³ Derenčinović, D., *Preispitivanje državnih praksi zadržavanja DNK profila u svjetlu novijih presuda Europskog suda za ljudska prava protiv Ujedinjene Kraljevine i Sjeverne Makedonije*, u: *Ogledi o pravu i pravdi u dvije Europe*, svibanj 2021., str. 192–195.

³⁴ *Aycaguer protiv Francuske*, zahtjev br. 8806/12, presuda od 22. lipnja 2017., Europski sud za ljudska prava.

³⁵ *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, zahtjevi br. 53205/13 i 63320/13, presuda od 8. srpnja 2021., Europski sud za ljudska prava.

preispitivanja opravdanosti njihova daljnjeg zadržavanja. ESLJP je zaključio da država nije uspjela uspostaviti odgovarajuću ravnotežu između prava pojedinca na privatnost i javnog interesa, čime je povrijeđen članak 8. EKLJP.

U osnovi, praksa ESLJP razlikuje se od stajališta koje je zauzeo Vrhovni sud SAD-a. ESLJP polazi od toga da DNK materijal uživa posebnu razinu zaštite u pogledu zadržavanja, uporabe i pohrane te da nacionalne DNK baze podataka mogu predstavljati legitiman instrument kaznenog pravosuđa. Istodobno, ESLJP zahtijeva postojanje strogih zaštitnih mehanizama u okviru članka 8. EKLJP kada se DNK podaci koriste kao dokaz u kaznenom postupku. Mjere povezane s DNK podacima moraju imati jasno uporište u dostupnom i predvidivom zakonu te moraju biti razmjerne u praksi. To znači da nacionalno zakonodavstvo ne smije predviđati opće ili neograničeno zadržavanje DNK podataka, već mora razlikovati vrstu kaznenog djela, njegovu težinu i ishod konkretnog postupka. Nadalje, ESLJP inzistira na tome da pojedinci moraju imati stvarne i učinkovite pravne mehanizme za preispitivanje zakonitosti zadržavanja te za brisanje DNK podataka. Derenčinović, Primorac i Becker ističu da je, u odnosu na osobe koje su oslobođene optužbi ili su im kazneni postupci obustavljeni, došlo do znatnog sužavanja diskrecije države, osobito u pogledu vremenski ograničenog zadržavanja osobnih podataka, pri čemu se posebna pozornost pridaje zaštiti maloljetnika.³⁶ Derenčinović nadalje naglašava da to ne znači kako država ima neograničenu ovlast zadržavati DNK materijal na neodređeno vrijeme. Naprotiv, država je dužna postupati u skladu s načelom razmjernosti, koje proizlazi iz niza jamstava osmišljenih kako bi se spriječila opća i neselektivna ograničenja prava na privatnost.³⁷

3. GENETSKI PODACI I PRIVATNOST U EUROPSKOM KONTEKSTU

Genetska privatnost povezana je s forenzičkom ekspertizom i odnosi se na obradu genetskih podataka, što je predviđeno i zaštićeno na međunarodnoj, europskoj i nacionalnoj razini. Univerzalna deklaracija o ljudskom genomu i ljudskim pravima³⁸ zabranjuje genetsku diskriminaciju i priznaje pravo na poznavanje vlastitih genetskih karakteristika te naglašava povjerljivost privatnih genetskih informacija. Nadalje, Međunarodna deklaracija o ljudskim genetskim podacima pruža detaljna pravila za prikupljanje, korištenje i pohranu genetskih podataka u kaznenim postupcima te stoga naglašava snažnu zaštitu individualnih prava, poput informiranog pristanka i povjerljivosti, a istovremeno zagovara međunarodnu solidarnost u genetskim istraživanjima.³⁹ Slično tome, Konvencija Vijeća Europe o ljudskim pravima i biomedicini (Oviedska konvencija) bavi se pravima na genetske podatke s naglaskom na individualni

---

³⁶ Supra, str. 439., bilj. 3.

³⁷ *Ibid*, str. 441-443.

³⁸ Opća deklaracija o ljudskom genomu i ljudskim pravima, usvojena 11. studenoga 1997. godine na dvadeset i devetom zasjedanju Opće konferencije Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO). Dostupna na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/universal-declaration-human-genome-and-humanrights>

³⁹ Međunarodna deklaracija o ljudskim genetičkim podacima, usvojena od strane Opće konferencije UNESCO-a 16. listopada 2003. godine. Dostupna na: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/international-declaration-human-genetic-data>,

pristanak i zaštitu ljudskog dostojanstva.⁴⁰ Genetička privatnost u Europi primarno je uređena nadnacionalnim instrumentima, ponajprije preporukama i konvencijama Vijeća Europe, koje služe daljnjem usklađivanju nacionalnih zakonodavstava. U ovom će se dijelu poseban naglasak staviti na zajedničke preporuke Vijeća Europe: R(87)15, R(92)1 te Konvenciju za zaštitu pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka, poznatu kao ETS br. 108, kao i njezinu revidiranu verziju, novu Konvenciju 108+.

Preporuka br. R(87)15 iz 1987. godine uređuje uporabu i razmjenu osobnih podataka u policijskom sektoru te naglašava važnost zaštite prava i sloboda pojedinaca uz istodobno osiguravanje učinkovitosti aktivnosti tijela kaznenog progona. Ona sadržava skup nadzornih mehanizama usmjerenih na osiguravanje poštovanja načela zaštite podataka, kao i naglašenu potrebu za međunarodnom suradnjom u razmjeni osobnih podataka u svrhe kaznenog progona.⁴¹ U tom je okviru zadržavanje DNK podataka dopušteno samo u mjeri nužnoj za sprječavanje stvarne opasnosti ili suzbijanje konkretnog kaznenog djela. Pri pohrani DNK podataka, zadržavanje mora biti ograničeno na točne podatke te na one podatke koji su nužni kako bi policijska tijela mogla obavljati svoje zakonite zadaće, uz obvezu brisanja podataka kada se oni više ne koriste u svrhe za koje su prikupljeni. Posebno je zanimljivo da se među naglašenim načelima ističe načelo jednakosti oružja, prema kojem DNK analize moraju biti jednako dostupne kao dokazno sredstvo i obrani i tužiteljstvu, uz osiguravanje pravnih mehanizama za pristup takvim dokazima i u fazi nakon pravomoćne osude, radi provođenja dodatnih ispitivanja.

Nadalje, Preporuka br. R(92)1 o uporabi DNK analize u kaznenim istragama, usvojena 1992. godine, daje smjernice za primjenu DNK analize u kaznenim istragama, uz poseban naglasak na poštovanje ljudskih prava, uključujući pravo na privatnost.⁴² Ova preporuka naglašava potrebu za jasnim i transparentnim zakonima država članica koji uređuju prikupljanje, pohranu i uporabu DNK uzoraka i profila te nameće obveze u pogledu kontrole kvalitete DNK podataka. To je osobito važno u kontekstu prekogranične suradnje među državama članicama pri razmjeni DNK podataka, uz istodobno isticanje potrebe za snažnim zaštitnim mehanizmima radi sprječavanja moguće zlouporabe ili neovlaštene uporabe DNK informacija. Navedenim se preporukama DNK materijalima priznaje poseban status te se DNK analiza definira kao svaki postupak koji se može primijeniti u analizi DNK, kao osnovnog genetičkog materijala čovjeka i drugih živih bića. Nadalje, DNK uzorak definira se kao svaki materijal organskog podrijetla koji se može koristiti za DNK analizu, dok se DNK dosje određuje kao svaka strukturirana zbirka DNK rezultata, neovisno o obliku u kojem se čuva, uključujući tiskane i elektroničke baze

---

⁴⁰ Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini (Ovijedska konvencija), Vijeće Europe, ETS br. 164, usvojena 4. travnja 1997. godine. Dostupna na: <https://www.coe.int/en/web/bioethics/oviedo-convention>

⁴¹ Preporuka br. R (87) 15 Odbora ministara državama članicama o uređenju uporabe osobnih podataka u policijskom sektoru, usvojena 17. rujna 1987. Dostupno na: <https://rm.coe.int/168062dfd4>

⁴² Preporuka br. R (92) 1 Odbora ministara državama članicama o uporabi analize deoksiribonukleinske kiseline (DNK) u okviru kaznenopravnog sustava, usvojena 10. veljače 1992. na 470. sastanku zamjenika ministara, Vijeće Europe. Dostupno na: <https://rm.coe.int/09000016804e54f7>

podataka, koje se mogu kvalificirati kao DNK dosje.⁴³ Najznačajniji međunarodni instrument kojim se uređuje genetička privatnost jest Konvencija ETS br. 108+, kojom se unapređuje pravni okvir zaštite osobnih podataka. Tom se konvencijom proširuje primjena zaštitnih mehanizama tako da, uz automatiziranu obradu, obuhvaća i ručnu obradu podataka, čime se prilagođava razvoju novih tehnologija. Cilj Konvencije jest osigurati pouzdan prijenos osobnih DNK podataka između država članica, urediti uspostavu neovisnih nadzornih mehanizama te ojačati međunarodnu suradnju u području zaštite osobnih podataka.⁴⁴

Kao što je prethodno prikazano, genetička privatnost uređena je na međunarodnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. To podrazumijeva da se DNK materijali mogu koristiti u legitimne svrhe kaznenog progona, ali isključivo unutar jasnog i transparentnog pravnog okvira koji je nužan, razmjeran i podvrgnut učinkovitom nadzoru. Prikupljanje takvih podataka mora biti strogo opravdano. Uspostava DNK baza podataka potiče se u okviru navedenih standarda, pri čemu nacionalna zakonodavna rješenja moraju osigurati točnost podataka, učinkovitu kontrolu nad njihovom uporabom i mogućnost brisanja. Nadalje, takva zakonodavna rješenja, u kombinaciji s presedanima koje je uspostavio ESLJP, oblikuju nacionalno i nadnacionalno zakonodavstvo o postupanju s DNK materijalima diljem Europe. Iako Republika Hrvatska do sada nije bila predmet postupka zbog povrede članka 8. EKLJP, praksa ESLJP može biti od iznimne važnosti za prepoznavanje potencijalnih nedostataka u domaćem zakonodavnom okviru i praksi. U RH prikupljanje, uporaba i zadržavanje osobnih podataka, uključujući DNK podatke, uređeni su Zakonom o kaznenom postupku (dalje u tekstu: ZKP)⁴⁵ i povezanim provedbenim propisima.

4. DNK DOKAZI KAO OSNOVA ZA OBNOVU KAZNENOG POSTUPKA

Obnova kaznenog postupka u okviru europske kontinentalne pravne tradicije vođena je načelom novog dokaza, odnosno kriterijem *novum*. Taj kriterij podrazumijeva da obnova kaznenog postupka nije proizvoljna, već se temelji na postojanju ozbiljnih razloga i relevantnih dokaza, pri čemu je usmjerena objektivnim i mjerljivim kriterijima. Obnova postupka predstavlja izvanredni pravni lijek te se može zahtijevati isključivo u odnosu na pravomoćne sudske odluke, pri čemu je pravomoćnost presude pretpostavka njezine primjene, a dopuštena je samo zbog pogrešaka u činjeničnim pitanjima (*error facti*).⁴⁶ Samo pogreška koja proizlazi iz novih činjenica može opravdati prevladavanje pravomoćne sudske odluke. Luparia ističe da se kriterij novog dokaza u klasičnoj pravnoj

---

⁴³ *Supra*, str. 23-25., bilj. 17.

⁴⁴ Konvencija za zaštitu pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka i njezini protokoli (Konvencija 108+), ETS br. 108+, Vijeće Europe. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108-and-protocol>

⁴⁵ Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11-pročišćeni tekst, 91/12 – Odluka Ustavnog suda RH; s izmjenama NN 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22, 36/2024, 72/25)

⁴⁶ Bozhinovski, A., *Addressing Wrongful Convictions in Croatia through Revision of the Novum Criterion: Identifying Best Practices and Standards*, in: *Human Rights in Contemporary Society – Challenges From an International Perspective*, IntechOpen, 2023., str. 8-10.

teoriji dijeli na *noviter repertae* dokaze, koji se odnose na naknadno otkrivene dokaze, odnosno na dokaze koji u vrijeme suđenja nisu bili dostupni, ali su otkriveni nakon dovršetka postupka, te *noviter productae* dokaze, koji se odnose na dokaze koji u vrijeme suđenja nisu bili dostupni jer tada nisu ni postojali. Primjer takve vrste dokaza jest nova znanstvena metoda koja se primjenjuje za ponovno ispitivanje već izvedenih DNK dokaza, a koja u vrijeme prvotnog suđenja nije bila dostupna. Treća kategorija obuhvaća *noviter cognitae* dokaze, odnosno dokaze za koje se znalo da postoje u vrijeme suđenja, ali nisu bili izvedeni u izvornom postupku. Ova vrsta dokaza može, primjerice, uključivati dokaze koje je zatajilo državno odvjetništvo ili obrana, kao i dokaze koji u vrijeme suđenja nisu bili smatrani relevantnima, ali su to postali u svjetlu novih saznanja.⁴⁷

Nadalje, Luparia i Pittruti naglašavaju da se pojam novog dokaza tumači i primjenjuje različito u europskim državama. Dok neke države zahtijevaju da novi dokaz nedvojbeno dokaže nevinost, primjerice u obliku nove sudske odluke, druge smatraju dostatnim da novi dokaz izazove ozbiljnu sumnju u krivnju, poput novih činjeničnih saznanja ili dokaza.⁴⁸ Međutim, standard koji određuje što je dostatno za dopuštanje obnove postupka i dalje se razvija kroz sudsku praksu, kao i kroz praksu ESLJP. U pogledu DNK dokaza, takvi dokazi mogu se kvalificirati kao *noviter repertae* u slučajevima u kojima su biološki tragovi postojali, ali je njihova dokazna vrijednost postala razvidna tek naknadno, primjerice zahvaljujući poboljšanoj interpretaciji primjenom novih znanstvenih metoda. DNK dokaz može se kvalificirati i kao *noviter cognitae* kada su relevantni biološki materijali ili rezultati ispitivanja bili poznati, ali nisu bili izvedeni u postupku, bilo zbog propusta u istrazi, nedostatnih resursa obrane ili nezakonitog uskraćivanja pristupa dokazima.⁴⁹ Upravo zato što DNK dokaz može ili nedvojbeno isključiti određenu osobu ili stvoriti ozbiljnu sumnju u njezinu krivnju, način na koji sudovi tumače taj prag presudan je za to hoće li DNK djelovati kao stvarni korektivni mehanizam ili će, unatoč svojoj znanstvenoj snazi, ostati pravno „prekasni“ dokaz.

U konačnici, u pogledu uvođenja *novum* dokaza, ESLJP primjenjuje trodijelni test u svjetlu novih dokaza: (1) narav i pouzdanost dokaza, (2) narav i opseg prethodnog postupka te (3) interese pravde. Ako novi dokaz nije bio ocijenjen od strane suda ili ako ponavljanje postupka nije dopušteno, ESLJP će u pravilu utvrditi povredu prava na pošteno suđenje. Nadalje, same presude ESLJP smatraju se razlogom za dopuštanje obnove postupka u nacionalnim pravnim poredcima.⁵⁰ Luparia takav pristup naziva europskom revizijom. Međutim, znanstvena je zajednica podijeljena oko pitanja može li se takva obnova postupka smatrati pravom obnovom, budući da se u tim slučajevima ne pojavljuje novi dokaz u klasičnom smislu, već se utvrđuje povreda prava zajamčenih EKLJP. U predmetu *Nealon i Hallam protiv Ujedinjene Kraljevine* ESLJP pokazuje da se nova DNK saznanja ili neuvjerljivi, odnosno neodlučni DNK profili mogu koristiti kao sredstvo za obnovu kaznenog postupka i preinačenje osude. Iako se postupak pred

---

⁴⁷ Donati, L.L., Pittiruti, M., *Post-Conviction Remedies in the Italian Criminal Justice System*, Erasmus Law Review, vol. 13, 2020, str. 65-68.

⁴⁸ *Ibid*, str. 71.

⁴⁹ Nan, J., Holvast, N., Lestrade, S., *A European approach to revision in criminal matters?*, Erasmus Law Review, vol. 13, 2020, str. 102.

⁵⁰ *Supra*, bilj. 35.

Europskim sudom za ljudska prava u tom predmetu vodio radi naknade štete zbog pogrešne osude, do obnove kaznenog postupka došlo je ranije pred nacionalnim sudovima.⁵¹ Nova DNK analiza odjeće žrtava otkrila je DNK profil treće osobe, koji ranije nije bio uočen zbog nedovoljne količine DNK materijala na odjeći. To je dovelo do obnove postupka i preinačenja pravomoćne presude u oslobađajuću odluku.

Na nacionalnoj razini u Europi postoji niz predmeta u kojima je DNK dokaz izravno korišten kao novi dokaz za obnovu kaznenog postupka te je doveo do oslobađajućih presuda. Slučaj ubojstva u parku Schiedammer u Nizozemskoj predstavlja ilustrativan primjer postosuđujućeg DNK testiranja kojim je dokazano da je nevina osoba bila osuđena za kazneno djelo koje nije počinila.⁵² Okrivljenik je bio osuđen za ubojstvo i silovanje na temelju lažnih priznanja, dok je stvarni počinitelj kaznenog djela, Wik H., u međuvremenu bio uhićen u drugom kaznenom predmetu. Tijekom jednog od ispitivanja spontano je priznao da je počinio ubojstvo u parku Schiedammer. U daljnjoj istrazi utvrđeno je da se njegov DNK profil doista podudara s tragovima pronađenima na mjestu prvog kaznenog djela, kao i da je njegov fizički izgled odgovarao opisu glavnog svjedoka, jedanaestogodišnjeg dječaka koji je preživio pokušaj ubojstva glumeći da je mrtav.

Drugi slučaj je iz Njemačke i nazvan je slučaj Fantom iz Heilbronna, koji je pokazao nedostatke u forenzičkim praksama i rizik od kontaminacije u analizi DNK. Novost ovog slučaja je u tome što je potaknuo uvođenje ISO 18385, novog standarda usmjerenog na minimiziranje kontaminacije ljudskom DNK u proizvodima koji se koriste za prikupljanje, pohranjivanje i analizu biološkog materijala u forenzičke svrhe (brisevi DNK).⁵³ Predmet se odnosio na navodnu serijsku ubojicu, žensku osobu za koju se vjerovalo da je povezana s više od četrdeset kaznenih djela, uključujući šest ubojstava počinjenih na području Njemačke, Austrije i Francuske. Ta misteriozna osoba, za koju se smatralo da je sudjelovala u kaznenim djelima još od 1993. godine, postala je središte dugotrajnih i opsežnih policijskih istraga. Međutim, 2009. godine utvrđeno je da takozvani „Fantomski ubojica” uopće nije postojao. DNK dokazi koji su je navodno povezivali s tim kaznenim djelima bili su rezultat kontaminacije u tvornici u kojoj su proizvedeni brisevi za uzimanje DNK uzoraka. Do kontaminacije je došlo zbog pamučnih štapića korištenih za prikupljanje DNK tragova na različitim mjestima kaznenih djela, koji su sadržavali DNK jedne od radnica zaposlene u tvornici u kojoj su ti štapići proizvedeni, što je dovelo do ozbiljne forenzičke pogreške.⁵⁴

Nadalje, postoji i slučaj ubojstva u De Puttenu, koji je uključivao dvojicu muškaraca pogrešno osuđenih na temelju neuvjerljivog DNK podudaranja. Oni su pušteni

---

⁵¹ *Nealon i Hallam protiv Ujedinjene Kraljevine*, zahtjevi br. 32483/19 i 35049/19, komunicirani predmet, Europski sud za ljudska prava.

⁵² Geven L, van den Doel K., *Miscarriages of justice in the Netherlands* In: *Murder, Wrongful Conviction and the Law*. Routledge; 2023., str. 53-64.

⁵³ Taupin, J.M., *Interpreting Complex Forensic DNA Evidence*, CRC Press; 2019, str. 32- 36.

⁵⁴ *The Mystery of the Phantom of Heilbronn: New International Standard for DNA Laboratories to Support Criminal Investigations*, International Organization for Standardization (ISO), 12 July 2016.

Dostupno: <https://www.iso.org/news/2016/07/Ref2094.html>

na slobodu 2002. godine, nakon što su odslužili osam godina kazne, kada je nova metoda ispitivanja pokazala da DNK pronađen na žrtvi ne pripada njima. Ovaj je slučaj izazvao snažne kritike nizozemske policije i pravosudnog sustava te doveo do promjena u načinu postupanja s forenzičkim dokazima i provođenja ispitivanja.⁵⁵ U interesu ovog članka, vrijedi spomenuti da je nakon ovih događaja u Nizozemskoj i Francuskoj proveden značajan val zakonodavnih promjena kojima je proširen sustav preispitivanja kaznenih postupaka u korist optuženika.⁵⁶ Ove nove promjene ublažile su pravne kriterije za ponovno otvaranje kaznenih postupaka i osnovale posebne komisije unutar državnog odvjetništva za preispitivanje svake tvrdnje o novim dokazima te za njihovo istraživanje i prikupljanje, ako su vjerodostojni.

5. HRVATSKA ISKUSTVA

U nastavku se razmatra na koji se način navedena pravna rješenja odražavaju u hrvatskom pravnom sustavu, s ciljem procjene jesu li hrvatsko pravo i sudska praksa usklađeni sa standardima ESLJP te na koji način domaći sudovi primjenjuju kriterij *novum* pri ocjeni DNK dokaza. Dobiveni nalazi poslužit će i za identificiranje prenosivih iskustava i mogućih reformskih rješenja koja bi mogla poduprijeti BiH u jačanju vlastitog okvira za preispitivanje pravomoćnih osuda na temelju novih DNK dokaza.

5.1. Postupljanje s DNK materijalima i dokazima

U RH postupanje s DNK materijalima u kaznenom postupku uređeno je ZKP-om, Zakonom o zaštiti fizičkih osoba u vezi s obradom i razmjenom osobnih podataka u svrhu sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija⁵⁷, Zakonom o razmjeni podataka između tijela kaznenog progona država članica Europske unije (dalje u tekstu: EU) te relevantnim podzakonskim propisima koji omogućuju razmjenu osobnih podataka, uključujući genetičke podatke, između domaćih tijela, drugih država članica i European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol).⁵⁸ Navedenim se zakonodavnim okvirom otvara prostor za uporabu DNK podataka u kaznenim postupcima, pod uvjetom da su oni nužni, točni i razmjerni svrsi u koju se koriste te da se čuvaju samo onoliko dugo koliko je to potrebno. Iako već sam

---

⁵⁵ Wagenaar, W.A., *False confessions after repeated interrogation: The Putten murder case*, European Review. 2002;10(4):519-537

⁵⁶ Man Arrested for Putten Murder, *Life in the Netherlands – News*, 20 May 2008. Accessed 1 January 2026. Dostupno: https://www.dutchnews.nl/2008/05/man_arrested_for_putten_murder/

⁵⁷ Zakon o zaštiti fizičkih osoba u vezi s obradom i razmjenom osobnih podataka u svrhe sprječavanja, istraživanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija (Narodne novine, br. 68/2018)

⁵⁸ Zakon o razmjeni podataka između tijela za provedbu zakona država članica Europske unije (Narodne novine, br. 17/2025)

zakonski okvir predviđa određene zaštitne mehanizme, Zakon o zaštiti fizičkih osoba u vezi s obradom i razmjenom osobnih podataka u svrhu sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija dodatno uvodi posebne mehanizme zaštite za osjetljive podatke, uključujući DNK profile i biometrijske podatke, u skladu sa standardima EU i EKLJP. Zakon o zaštiti fizičkih osoba u vezi s obradom i razmjenom osobnih podataka u svrhu sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija propisuje pravila zaštite fizičkih osoba u odnosu na obradu i razmjenu osobnih podataka od strane nadležnih tijela radi sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija, uključujući prijetnje javnoj sigurnosti i mjere za sprječavanje takvih prijetnji. Tim se zakonom osobni podaci definiraju kao svaki podatak koji se odnosi na fizičku osobu čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi, dok se genetički podaci određuju kao osobni podaci posebne kategorije. S obzirom na to da prema samom Ustavu RH zaštita i privatnost osobnih podataka predstavljaju temeljne osobne slobode i prava svakog pojedinca, zakon propisuje da svaka obrada osobnih podataka mora biti zakonita i poštena te usmjerena isključivo na svrhe izričito određene zakonom.

Nadalje, u pogledu prikupljanja, pohrane i uporabe DNK podataka, suvremeni je pravni okvir u RH u značajnoj mjeri oblikovan odlukom Ustavnog suda RH iz 2012. godine, u kojoj je Ustavni sud RH utvrdio da je članak 186. ZKP-a u nesuglasju s Ustavom RH, jer policiji, državnom odvjetništvu i sudovima daje ovlast prikupljanja, pohrane i obrade osobnih podataka građana relevantnih za svrhu kaznenog postupka, bez prethodne i jasne procjene nužnosti takvih podataka. Ustavni sud RH je ocijenio da je navedena zakonska odredba preširoka i neodređena, budući da dopušta prikupljanje DNK podataka neovisno o težini kaznenog djela, bez razlikovanja između punoljetnih i maloljetnih počinitelja te bez ikakvog razgraničenja s obzirom na vrstu prikupljenih podataka, što je u konačnici moglo dovesti do pravne nesigurnosti.⁵⁹

Derenčinović, Primorac i Becker ističu da je Ustavni sud RH u toj odluci ukazao na odstupanje od standarda utvrđenih u presudi *Marper*, ali je ujedno naglasio i odstupanja od smjernica EU o zaštiti osobnih podataka, posebno u pogledu nepostojanja precizno definiranih svrha prikupljanja i obrade podataka, izostanka pravila o periodičnoj procjeni opravdanosti zadržavanja podataka te nedostatnih ograničenja pristupa, osobito kada je riječ o osjetljivim podacima poput rasnog ili etničkog podrijetla, političkih ili vjerskih uvjerenja te spolnog života pojedinca.⁶⁰

Kada je riječ o DNK podacima, ZKP detaljno propisuje uvjete za prikupljanje i obradu biometrijskih i DNK podataka u kaznenom postupku. Člankom 327.a ZKP-a propisano je da se DNK podaci osoba osuđenih pravomoćnom presudom čuvaju dvadeset godina od dana pravomoćnosti presude. Za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža kazna, kao i za kaznena djela protiv spolne slobode za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina, DNK podaci mogu se čuvati do četrdeset godina. U slučaju pravomoćne oslobađajuće presude, obustave postupka ili presude kojom se optužba odbija, podaci se čuvaju deset godina od završetka postupka, nakon čega ih je

---

⁵⁹ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske U-I-448/2009 od 19. srpnja 2012.

⁶⁰ *Supra*, bilj. 2., str. 437-439.

nadležno tijelo dužno brisati. ZKP pritom jasno razlikuje trajanje pohrane DNK profila ovisno o težini kaznenog djela.

Međutim, Derenčinović upozorava da nije opravdano primjenjivati ista pravila na lakša kaznena djela, poput nehajnog nanošenja tjelesne ozljede, za koje je propisana kazna zatvora do jedne godine, i na najteža kaznena djela, poput ropstva, za koje je propisana kazna zatvora do deset godina. Analiza važećeg zakonodavstva pokazuje da su potrebna daljnja poboljšanja kako bi se ono u potpunosti uskladilo s praksom ESLJP.⁶¹ Za razliku od biometrijskih podataka, DNK podaci ostaju u bazama podataka do isteka propisanih rokova bez mogućnosti periodične procjene opravdanosti njihova daljnjeg zadržavanja. Prema stajalištu ESLJP izraženom u predmetu *Gaughran*, takva praksa nije opravdana s obzirom na osjetljivost tih podataka i moguću povredu genetičke privatnosti. Zakonodavac bi stoga trebao propisati nadzorne mehanizme u vezi s DNK podacima, uključujući jasno razlikovanje između punoljetnih i maloljetnih počinitelja, što proizlazi i iz presude *Marper*, kao i iz propisa kojima se uređuje maloljetničko kazneno pravo.⁶² Dodatni problem predstavlja nemogućnost zahtijevanja brisanja genetičkih podataka iz baze podataka nakon isteka rehabilitacijskog roka, iako je svrha rehabilitacije upravo reintegracija počinitelja u društvo. Zadržavanje DNK podataka i dugo nakon proteka rehabilitacije problematično je kako s aspekta svrhe, tako i s aspekta legitimnosti takve mjere. Nadalje, zadržavanje DNK podataka nakon što je osoba oslobođena od strane suda ne ispunjava kriterij nužnosti u demokratskom društvu. Važeće nacionalno zakonodavstvo pritom ne predviđa mogućnost preispitivanja potrebe za daljnjim zadržavanjem takvih podataka nakon oslobađajuće presude.

Nadalje, dodatno problematičan aspekt predstavlja zadržavanje DNK profila žrtava kaznenih djela, budući da se oni čuvaju jednako dugo kao i DNK profili neosuđenih osoba, odnosno deset godina, sukladno čl. 327.a st. 3. ZKP-a. Prema čl. 327. st. 2. toč. 3. i 4. ZKP-a, uzorci biološkog materijala uzimaju se i od žrtava i od drugih osoba, pri čemu stavak 6. propisuje da se to može učiniti samo uz pisani pristanak osobe, osim ako državni odvjetnik predloži, a sud naloži obveznu DNK analizu. Svi argumenti koji se odnose na problematičnost zadržavanja DNK profila neosuđenih osoba još su izraženiji kada je riječ o žrtvama kaznenih djela. Međutim, u slučaju žrtava postoji i dodatna dimenzija, jer njihovi DNK profili mogu biti od ključne važnosti za pokretanje postupka protiv druge osobe nakon oslobađajuće presude. Stoga je upitno može li se neselektivnim i unaprijed određenim rokovima zadržavanja postići ustavnopravno prihvatljiva ravnoteža između prava na privatnost i interesa kaznenog progona, što upućuje na potrebu za suptilnijim zakonodavnim rješenjima.

5.2. Uređenje genetičke privatnosti

U pogledu pitanja genetičke privatnosti, hrvatska DNK baza podataka strukturirana je u više kategorija, uključujući profile osumnjičenika, profile forenzičkih uzoraka, profile forenzičkih mješavina, profile zaposlenika te druge kategorije. Pohrana, uporaba i brisanje DNK uzoraka i profila provode se na temelju valjanih sudskih naloga

---

⁶¹ *Supra*, bilj. 23., str. 202-206.

⁶² *Supra*, bilj. 35., str. 12-15.

ili obavijesti Državnog odvjetništva RH, osobito u slučajevima kada se kazneni postupak obustavlja.⁶³ Radi sprječavanja zlouporabe genetičkih podataka, nadzor nad postupcima pohrane, obrade i zaštite podataka dobivenih molekularno-genetičkom analizom provodi Nadzorno povjerenstvo, koje ministar unutarnjih poslova imenuje u suradnji s ministrom pravosuđa na mandat od četiri godine.⁶⁴ Pravilnik o ustroju i načinu vođenja zbirke s automatskom obradom podataka o utvrđivanju identiteta osumnjičenika uređuje sadržaj i način postupanja sa zbirkama koje sadrže automatski obrađene podatke u svrhu identifikacije osoba.⁶⁵ Ministarstvo unutarnjih poslova vodi dvije ključne zbirke podataka: zbirku otisaka prstiju i zbirku podataka dobivenih molekularno-genetičkom analizom. Nadalje, Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenju molekularno-genetičke analize propisuje da se uzorci preostali nakon provedene analize, ako su uzeti od okrivljenika, žrtve ili druge osobe, moraju odmah uništiti.⁶⁶ Iznimku od navedenog predstavljaju biološki uzorci nepoznatog podrijetla, odnosno sporni tragovi, koji se vraćaju tijelu koje ih je dostavilo. Postupanje s takvim uzorcima dodatno je uređeno Pravilnikom o postupanju s pronađenim i oduzetim predmetima⁶⁷ te Sudski poslovnik uređuje gdje i na koji se način čuvaju predmeti koji predstavljaju *corpora delicti*, u pravilu na posebno određenom mjestu, osim ako predmeti nisu prikladni za pohranu u sudu ili državnom odvjetništvu, u kojem se slučaju predaju drugoj odgovarajućoj ustanovi.⁶⁸

Međutim, nijedan propis ne uređuje precizno dugoročno i visokokvalitetno očuvanje bioloških tragova na oduzetim predmetima, niti propisuje uvjete i trajanje pohrane takvih tragova. To stvara ozbiljan problem za naknadnu DNK analizu u slučaju obnove kaznenog postupka, jer bi biološki materijal mogao biti uništen ili postati neupotrebljiv. Posebno je važno naglasiti da je nadležno tijelo ovlašteno brisati DNK materijale i podatke *ex officio*, bez obveze prethodnog preispitivanja njihove potencijalne dokazne vrijednosti za buduće postupke obnove.⁶⁹ Nadalje, to podrazumijeva da isto nadležno tijelo mora provoditi periodične provjere pohranjenih DNK podataka. Međutim, samo se podaci dobiveni molekularno-genetičkom analizom materijala pronađenih na mjestu kaznenog djela te drugih uzoraka koji se ne odnose ni na jednu konkretnu osobu čuvaju na neodređeno vrijeme. Zbirka podataka dobivenih molekularno-genetičkom

---

⁶³ Obležćuk, I., Makar, A., Ledić, A., *Forensic DNA Database*, in *Forensic Science and Molecular Anthropology: Topics Selected from 12th ISABS Conference on Forensic and Anthropological Genetics (BoD–Books on Demand, November 2024)*, str. 53– 55.

⁶⁴ Primorac, D., *Reopening of Criminal Proceedings and Subsequent DNA Analysis for Reviewing and Correcting Judicial Errors and Exonerating Innocent Persons*, *Macedonian Review of Criminal Law and Criminology*, vol. 32, nos. 1–2, 2025, str. 10–18. Dostupno: <http://www.maclc.mk/Upload/Documents/11.%20Primorac%20Damir.pdf>

⁶⁵ Čl. 2. 4. Pravilnika o ustrojstvu i načinu vođenja zbirke s automatskom obradom podataka o utvrđivanju istovjetnosti osumnjičenika (Narodne novine, br. 147/2020).

⁶⁶ Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize (Narodne novine, br. 120/2014).

⁶⁷ Pravilnik o postupanju s pronađenim i oduzetim predmetima (Narodne novine, br. 58/2012)

⁶⁸ Sudski poslovnik (Narodne novine, br. 37/14, 49/14, 08/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/18, 81/19, 128/19, 39/20, 47/20, 138/20, 147/20, 70/21, 99/21, 145/21, 23/22, 12/23, 122/23 i 55/24).

⁶⁹ *Supra*, str. 15–17., bilj. 54.

analizom pohranjuje se u digitalnom obliku u sustavu Combined DNK Index System (CODIS) te sadržava DNK profile osumnjičenika, podatke o biološkom uzorku i podatke o osobi od koje je uzet nesporni uzorak. Ravnatelj Forenzičkog centra „Ivan Vučetić” imenuje policijskog službenika koji je ovlašten za unos, brisanje i ažuriranje podataka, a svi se podaci unose odmah po provedbi molekularno-genetičke analize. Svaki pristup uzorcima i podacima evidentira se u digitalnom zapisniku.⁷⁰

5.3. DNK dokaz kao razlog za obnovu kaznenog postupka

ZKP RH poznaje dvije vrste obnove kaznenog postupka: pravu i nepravu obnovu. Za potrebe argumentacije ovoga rada razmatra se isključivo prava obnova kaznenog postupka, budući da je riječ o jedinom pravnom mehanizmu koji za pokretanje ponovnog suđenja, odnosno postupka *de novo*, zahtijeva postojanje novih dokaza. Prava obnova kaznenog postupka uređena je člancima 501.–508. ZKP-a te je zamišljena kao sigurnosni mehanizam protiv sudskih pogrešaka, no u postojećem normativnom obliku postavlja iznimno visoke pragove za njezinu primjenu. Prema članku 501. st. 1. ZKP-a, kazneni postupak dovršen pravomoćnom presudom može se obnoviti u korist osuđenika, neovisno o tome je li on nazočan, ako: 1) se dokaže da se presuda temelji na lažnoj ispravi, lažnoj snimci ili lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača; 2) se dokaže da je do presude došlo zbog kaznenog djela državnog odvjetnika, suca, suca portonika, istražitelja ili druge osobe koja je obavljala dokazne radnje, 3) se iznesu nove činjenice ili podnesu novi dokazi koji su, sami za sebe ili u vezi s ranijim dokazima, podobni dovesti do oslobađanja osuđene osobe ili do njezine osude prema blažem kaznenom zakonu; 4) je neka osoba za isto kazneno djelo osuđena više puta ili ako je više osoba osuđeno za isto kazneno djelo koje je mogla počiniti samo jedna osoba ili neke od njih; 5) je u slučaju osude za produljeno kazneno djelo ili za drugo kazneno djelo koje prema zakonu obuhvaća više istovrsnih radnji iznesene nove činjenice ili podneseni novi dokazi koji pokazuju da osuđena osoba nije počinila radnju obuhvaćenu kaznenim djelom iz presude, a postojanje tih činjenica moglo bi imati bitan utjecaj na odmjeravanje kazne. Stavkom 2. istoga članka propisano je da se u slučajevima ako se dokaže da je presuda utemeljena na lažnoj ispravi, snimci ili lažnom iskazu svjedoka, vještaka ili tumača, odnosno ako se dokaže da je do presude došlo zbog kaznenog djela državnog odvjetnika, suca, suca portonika, istražitelja ili druge osobe koja je obavljala dokazne radnje, mora se pravomoćnom presudom dokazati da su dotične osobe proglašene krivima za ta kaznena djela. Ako se postupak protiv tih osoba ne može provesti zbog njihove smrti ili zbog postojanja drugih okolnosti koje isključuju kazneni progon, te se činjenice mogu utvrđivati i drugim dokazima. Obnova postupka može se dopustiti i na temelju odluke Ustavnog suda RH kojom je utvrđena povreda temeljnih prava i sloboda zajamčenih Ustavom RH ili međunarodnim ugovorom, odnosno na temelju konačne presude ili odluke ESLJP kojom je utvrđena povreda prava i sloboda iz EKLJP, sukladno članku 502. ZKP-a, ako je povreda utjecala na ishod postupka, a povreda ili njezina posljeica može se ispraviti u obnovljenom postupku. Stoga je, radi dopuštanja obnove kaznenog postupka, potrebno kumulativno ispuniti tri pretpostavke: postojanje pravomoćne presude, podnošenje zahtjeva od strane ovlaštene osobe te postojanje zakonske osnove za obnovu postupka kako je određena ZKP-om. U pravnoj teoriji pritom

---

⁷⁰ *Ibid*, str. 47-49.

se jasno razlikuju dvije vrste novih dokaza: *noviter relata*, odnosno dokazi koji se prvi put iznose pred sudom, iako su strankama mogli biti poznati i ranije, te *noviter reperta*, odnosno dokazi koji su novootkriveni i prethodno nepoznati čak i podnositelju zahtjeva.⁷¹ Važno je da takav dokaz nije bio poznat niti razmatran u izvornom postupku ili u ranije odbijenom zahtjevu za obnovu, jer će u suprotnom zahtjev biti automatski odbačen. Dostatna je i jedna nova činjenična okolnost ili jedan novi dokaz, pod uvjetom da je odlučujući za ishod postupka. Sudovi pritom strogo razlikuju pravu obnovu, u kojoj novi dokazi ili činjenice mogu doista dovesti do promjene ishoda, od takozvane nepravne obnove, koja se odnosi na ispravke u slučaju pogrešnog objedinjavanja kazni i sl., bez preispitivanja činjenične osnove presude (čl. 498. ZKP-a).⁷² Nadalje, sudska praksa Vrhovnog suda RH potvrđuje da nije dopušteno ponovno koristiti stare dokaze kao nove niti ponavljati zahtjeve za obnovu na istoj činjeničnoj ili pravnoj osnovi. Sudovi zahtijevaju da dokaz bude doista nov te dovoljno snažan da može utjecati na promjenu ishoda postupka. Nakon što sud dostavi zahtjev Državnom odvjetništvu RH, dužan je provesti meritorno ispitivanje navoda iz zahtjeva, a ne odbaciti ga isključivo iz procesnih razloga.

5.4. Sudska praksa

Sudska praksa Vrhovnog suda RH i županijskih sudova pokazuje ujednačeno stajalište prema kojem nove znanstvene metode, kada su u skladu s europskim standardima, mogu predstavljati novost u smislu članka 501. ZKP-a. Ovi su predmeti odabrani jer najjasnije prikazuju pojam novum-a i stvarno funkcioniranje DNK dokaza u praksi obnove postupka. Obuhvaćaju usmjeravajuću praksu viših sudova koja potvrđuje da nove znanstvene metode ili njihova nova primjena na postojeći dokazni materijal, mogu predstavljati novum. Nadalje, tipične točke sustavnih propusta (izostanak pravodobnog očevida, neadekvatno čuvanje predmeta i gubitak bioloških tragova) koje mogu nepovratno umanjiti dokaznu vrijednost DNK; te interpretativne izazove mješovitih DNK nalaza i slučajeve snažno oslonjene na iskaze, gdje se napetost između znanstvene (ne)izvjesnosti i načela pravomoćnosti vidi najizravnije. Zajedno, ovi primjeri daju reprezentativan presjek situacija u kojima suvremena forenzika može biti korektiv mogućih pogrešnih osuda ili, kada je procesno zakasnjela ili usko vrednovana, propustiti ostvariti tu ulogu. U odluci I KŽ-129/2014-4⁷³, Sud je istaknuo da napredne forenzičke tehnike, poput 3D fotogrametrije i laserskog skeniranja, mogu dovesti u pitanje pravilnost osuđujuće presude, dok je u odluci I KŽ-153/2018-4⁷⁴ potvrđeno da primjena novih metoda na već postojeći dokazni materijal također može imati značenje nove činjenice. Županijski sud u Splitu u odluci KŽ-200/2022-5 zauzeo je slično stajalište, prihvativši novo grafološko vještačenje kao osnovu za obnovu kaznenog postupka, budući da takav dokaz prethodno nije bio izveden. Odluka žalbenog suda pritom predstavlja novinu jer odstupa od dotadašnje izrazito restriktivne sudske prakse.⁷⁵ Riječ je o priznanju da napredne

---

⁷¹ Supra, bilj. 54, str. 3-5.

⁷² Garačić, A., *Prava i nepravna obnova kaznenog postupka*, Hrvatska pravna revija 5(3), 2005., str. 108-119.

⁷³ Odluka Vrhovnog suda RH, br. I KŽ-129/2014-4 od 14. svibnja 2014.

⁷⁴ Odluka Vrhovnog suda RH, br. I KŽ-153/2018-4 od 24. svibnja 2018.

⁷⁵ Odluka Županijskog suda u Splitu, br. KŽ-200/2022-5. od 29. ožujka 2022.

forenzičke metodologije, u ovom slučaju grafologija, iako ne izravno DNK analiza, ali primjenjivo po analogiji, mogu otkriti činjenične netočnosti koje su prethodno ostale nezapažene. Takav pomak od oslanjanja na svjedočke iskaze i indicijske dokaze prema empirijskoj, znanstveno verificiranoj analizi uvodi viši stupanj objektivnosti, može bitno utjecati na ishod postupka te naglašava nužnost temeljitih i suvremenih istražnih tehnika u osiguravanju pravednih sudskih odluka.

Nadalje, primjena DNK dokaza može se ilustrirati predmetom u kojem je okrivljenik bio optužen da je žrtvi nožem zadao ubodnu ranu u lijevo bedro, pri čemu je sudski vještak utvrdio da je žrtva pretrpjela tešku tjelesnu ozljedu. Tijekom istrage policija je od okrivljenika oduzela nož, no očevid nije proveden, niti je nož upućen na vještačenje radi utvrđivanja bioloških tragova, poput krvi. Umjesto toga, nož je godinama ostao pohranjen u spisu prekršajnog suda zbog paralelnog postupka za narušavanje javnog reda i mira. Tek pet godina kasnije, na raspravi pred kaznenim sudom, sud je odlučio naložiti vještačenje noža radi utvrđivanja mikrotragova krvi i moguće DNK analize. Nalaz i mišljenje vještaka bili su negativni, budući da na nožu nije pronađen ni najmanji trag krvi. Vještak je pritom pojasnio da bi se kod takve vrste ozljede u pravilu očekivalo postojanje tragova krvi na oštrici, ali i da ti tragovi mogu nestati ako se analiza ne provede odmah, ako je nož prethodno opran ili ako nije bio pohranjen u odgovarajućim uvjetima.⁷⁶ Ovaj gubitak bioloških dokaza isključivo je rezultat kašnjenja, neadekvatnog skladištenja i potpunog nedostatka modernih forenzičkih postupaka. Iako postoje smjernice o metodi prikupljanja uzoraka biološkog materijala i provođenju molekularno-genetske analize, nijedan propis zapravo ne jamči praktične, provedive standarde za dugoročno očuvanje bioloških dokaza.

Još jedan slučaj iz sudske prakse Županijskog suda u Rijeci, optuženik je na temelju iskaza i DNK vještačenja osuđen na 29 godina zatvora zbog teškog ubojstva i silovanja. U zahtjevu za obnovu postupka tvrdio je da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno i DNK vještačenje pogrešno procijenjeno, jer su laboratorijski nalazi na njegovim hlačama pokazali DNK treće osobe, što je jasno navedeno u izvješću.⁷⁷ U dodatnim nalazima i mišljenjima navodi se da je pronađen epitel treće osobe, ali zbog nedovoljne količine materijala nije bilo moguće utvrditi identitet. Vrhovni sud je zaključio da iako postoji epitel koji ne pripada ni žrtvi ni optuženiku, to ne isključuje krivnju optuženika, budući da su na hlačama prisutni i njegovi i tragovi DNK žrtve.

Zanimljiv slučaj, koji uključuje suđenje u odsutnosti i utvrđivanje pravog novuma (oporicanje iskaza žrtve) kao osnove za ponovno pokretanje kaznenog postupka, jest slučaj iz sudske prakse Županijskog suda u Osijeku koji također ispunjava kriterije za potencijalno pogrešnu osudu. Osuda je proizašla iz lažne izjave, koju je sud kasnije smatrao neuvjerljivom, te pogrešne DNK analize. Srž slučaja vrti se oko podnositelja zahtjeva, koji je 1999. godine u odsutnosti prvobitno osuđen za silovanje i sodomiju te osuđen na 7 godina zatvora. Njegova osuda prvenstveno se temeljila na vlastitom

---

⁷⁶ Primorac, D., Primorac, D., Butorac, S., Adamović, M., *Analiza DNA u sudskoj medicini i njezina primjena u hrvatskome kaznenopravnom sustavu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 16(1) 3–26, 2009., str. 21-24.

⁷⁷ Odluka Županijskog suda u Rijeci, br. KŽ-199/19.

priznanju, za koje je kasnije tvrdio da je iznuđeno nakon 8 mjeseci provedenih u pritvoru. Ne samo da nikada nije priznao zločin, već je i njegova obrana tvrdila da je nevin. Nakon osude, preselio se u Srbiju, nesvjestan optužbi protiv njega sve dok nije uhićen i izručen Hrvatskoj 2015. godine na temelju Interpolove crvene tjalice. Nakon izručenja i naknadnog zatvaranja iz Srbije u Hrvatsku, podnositelj zahtjeva osporio je legitimnost svog početnog suđenja, tvrdeći da nikada nije primio optužnicu niti je imao priliku braniti se na sudu. Njegove tvrdnje dovele su do odobrenog zahtjeva za ponovno suđenje prema čl. 497. hrvatskog ZKP-a. Na ponovnom suđenju sud je ponovno ispitao iste dokazne materijale iz prvog suđenja. Međutim, značajan preokret događaja dogodio se kada je navodna žrtva, njegova kći, promijenila svoj prethodni iskaz. Izjavila je da je otac nikada nije silovao, već da ju je samo gurnuo tijekom obiteljske svađe; tvrdnja koju je priznala eskalirala je u optužbe za silovanje i sodomiju pod utjecajem tadašnjeg partnera njezina oca. Unatoč ovoj ključnoj promjeni iskaza i nedostatku DNK dokaza koji bi potvrdili početne optužbe, sud je odlučio odbaciti ove nove informacije i potvrdio izvornu sedmogodišnju kaznu. Ponovno suđenje uključivalo je različita svjedočenja koja su prikazivala složenu obiteljsku dinamiku. Medicinski i psihološki stručnjaci iznijeli su oprečna izvješća; Jedan je primijetio kontuzije koje su ukazivale na fizički napad, ali ne i na seksualno nasilje, dok je drugi raspravljao o psihološkom profilu i podnositelja zahtjeva i njegove kćeri, ističući njegov poremećaj osobnosti te sugestibilnost i sklonost konfabulaciji njegove kćeri kao posljedicu prošle traume. Nadalje, žrtva je priznala da su na njezino sjećanje na događaje utjecali vanjski pritisci i osobni odnosi u to vrijeme. Ispričala je da je tog dana imala suglasne seksualne odnose sa svojim dečkom, a ne napad od strane oca, te je objasnila kako je pod utjecajem partnera podnositeljice zahtjeva podnijela prijavu. Sud je ostao pri svom stajalištu na temelju dosljednosti početnog iskaza žrtve i svjedočenja vještaka koja su podržala izvorne nalaze, što je dovelo do potvrđivanja kazne podnositeljice zahtjeva.

Nakon temeljitog pregleda različitih aspekata slučaja, uključujući procjene psihijatrijskih vještaka, svjedočenja žrtve i njezina brata, medicinska i ginekološka izvješća te prethodnu kaznenu evidenciju optuženice, sud je odlučio potvrditi sedmogodišnju zatvorsku kaznu podnositeljice zahtjeva. Sud je svoju odluku utemeljio na prihvatanju svih prethodnih iskaza i izjava stručnjaka, dok je revidirani iskaz žrtve u novom suđenju odbacio kao nepouzdan bez daljnjeg istraživanja razloga za njezin promijenjeni iskaz ili razmatranja materijalnih činjenica koje je iznijela. Značajno je da je presuda priznala prisutnost materijalnih DNK dokaza (suknje žrtve), ali nije pružila detaljnu analizu ili činjenično potkrepljenje tih dokaza u presudi. Ova praksa pokazuje otvorenost hrvatskih sudova za tumačenje instituta obnove na način koji omogućuje ispravljanje mogućih sudskih pogrešaka i približava nacionalni okvir europskim standardima za zaštitu prava osuđenih osoba. Ovaj pristup osigurava visoku razinu pravne sigurnosti i načelo konačnosti, ali je istovremeno otvoren za nova znanstvena otkrića. Teret

dokazivanja gotovo u potpunosti leži na podnositelju zahtjeva, a praksa pokazuje da novi dokazi moraju biti istinski prekretnica.⁷⁸

Ovdje je korisno iznijeti i rezultate intervjua koje su autori proveli pod okriljem Innocence Projecta Croatia, a koji su objavljeni i predstavljeni u istraživanju o identifikaciji pogrešnih osuda. Ti rezultati dodatno rasvjetljavaju način na koji pravni praktičari percipiraju pravu obnovu kaznenog postupka. Ispitanici su istaknuli da je utvrđivanje postojanja novum-a iznimno zahtjevan zadatak, koji je istodobno dugotrajan i financijski opterećujući. U pravilu se provodi svojevrsna predradnja radi utvrđivanja postojanja novog dokaza, osobito imajući u vidu da su osuđenici koji nastoje pribaviti novum u zatvoru te su, ovisno o duljini kazne, godinama lišeni mogućnosti ostvarivanja prihoda. Sugovornici su naglasili da je obnova kaznenog postupka na temelju pogrešnih DNK dokaza u praksi iznimno rijetka. Iako u praksi postoje slučajevi pogrešnih DNK nalaza, suci su dužni s osobitom pažnjom ispitati svaki nalaz i mišljenje vještaka, svaki iskaz i svaki dokazni materijal. Ispitanici su također istaknuli da su zahtjevi za obnovu kaznenog postupka temeljeni na novim dokazima, poput DNK dokaza, rijetki u sudskoj praksi. Na pitanje kako se tumači pojam *novog dokaza*, među ispitanicima je postojao konsenzus da Vrhovni sud RH zauzima pristup usmjeren na očuvanje stabilnosti sudskog sustava. Naglasili su da teret pribavljanja i iznošenja novih dokaza leži na strankama koje traže obnovu postupka, što podrazumijeva i obvezu dokazivanja postojanja takvih novih dokaza koji bi mogli bitno izmijeniti već utvrđeno činjenično stanje. Ispitanici su pojasnili da zahtjev za obnovu kaznenog postupka treba biti utemeljen isključivo na novim okolnostima koje u vrijeme prvotnog postupka nisu bile poznate te koje dovode u sumnju činjenične zaključke na kojima se presuda temelji. Kritizirali su čestu praksu okrivljenika da podnose zahtjeve za obnovu isključivo radi osporavanja sudske ocjene već izvedenih dokaza, ističući da puko iznošenje nove interpretacije postojećih dokaza ne predstavlja *novum* niti valjanu osnovu za obnovu postupka prema ustaljenoj sudskoj praksi i stajalištima Vrhovnog suda RH.⁷⁹

Dakle analizirana sudska praksa pokazuje da hrvatski sudovi načelno prihvaćaju mogućnost da nove znanstvene metode, uključujući primjenu novih tehnika na već postojeći dokazni materijal, mogu predstavljati *novum* u smislu čl. 501. ZKP-a, čime se nacionalni standard postupno približava europskim zahtjevima za djelotvorno ispravljanje mogućih pogrešnih osuda. Međutim, stvarni doseg te otvorenosti i dalje je ograničen: teret dokazivanja ostaje gotovo u potpunosti na podnositelju zahtjeva, prag prekretnice ili dopuštenosti je visok, a praksa istodobno otkriva strukturne slabosti koje mogu neutralizirati vrijednost forenzike (kašnjenja, neadekvatno čuvanje bioloških tragova, manjak operativnih standarda za dugoročno očuvanje uzoraka). U tom se okviru DNK dokaz nameće kao najpouzdaniji i najprovjerljiviji korektiv, ali samo pod uvjetom da je obrani realno dostupan, da je stručna analiza pravodobna i da postoje resursi za učinkovito osporavanje i ponovo vještačenje. Stoga pravna arhitektura obnove formalno dopušta

---

⁷⁸ Ovaj odlomak i poglavlje preuzeti su iz prethodnog istraživanja autora objavljenog u IntechOpen, predstavljenog na Međunarodnoj konferenciji ISABS 13 2021. Vidjeti gore u bilješki 4. Dio IV.

⁷⁹ *Ibid.*

znanstveni proboj, no pravednost i pouzdanost ishoda ovise o praktičnoj infrastrukturi (čuvanje dokaza, standardi, kapaciteti obrane) bez koje institut *novum-a* prečesto ostaje teorijska mogućnost, a ne stvarni mehanizam korekcije pogrešnih presuda. U analiziranom uzorku od 6 (šest) odabranih primjera sudske prakse, 3(tri) čine usmjeravajuće odluke viših sudova koje eksplicitno potvrđuju da nove znanstvene metode ili nova primjena metoda na postojeći dokazni materijal mogu predstavljati novost (*novum*) u smislu čl. 501. ZKP-a. Ovakva limitirana slika podupire glavnu tezu rada da iako obnova postupka formlano priznaje znanstveni napredak kao mogući *novum*, DNK može stvarno ispraviti pogrešnu osudu samo ako se tragovi pravilno osiguraju, te ako obrana ima realnu mogućnost zatražiti ponovo vještačenje.

6. NORMATIVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Ovaj dio rada donosi kratku analizu specifičnog pravnog okvira FBiH, integrirajući zakonske odredbe, podzakonske akte i sudsku praksu, s ciljem pružanja jasne slike stanja i preporuka za harmonizaciju. Složeno ustavno uređenje BiH, proizašlo iz Daytonskog mirovnog sporazuma, rezultiralo je fragmentiranim kaznenopravnim sustavom koji se sastoji od četiri odvojene jurisdikcije: državna razina, FBiH, Republika Srpska (dalje u tekstu: RS) i Brčko Distrikt. Svaka od njih ima svoj kazneni zakon i zakon o kaznenom postupku. U nastavku se fokusiramo na propise FBiH, uz referencu na državne propise gdje je to nužno zbog pitanja nadležnosti.

6.1. Zakonodavni okvir za DNK analizu u Federaciji BiH

Postupanje s DNK dokazima u FBiH primarno je uređeno ZKP FBiH. Relevantne odredbe nalaze se u Glavi koja uređuje radnje dokazivanja i vještačenja. Prema čl. 127. ZKP-a FBiH definira se prag dopuštenosti DNK analize: „Analiza DNK može se vršiti ukoliko je to neophodno potrebno za određivanje identiteta ili činjenice da li otkriveni tragovi materija potiču od osumnjičenog, odnosno optuženog ili oštećenog.” Zakonodavac koristi sintagmu „neophodno potrebno” postavlja visok prag za invazivne metode prikupljanja dokaza. Ovo je u skladu s načelom razmjernosti, implicirajući da se DNK analiza ne bi trebala koristiti za trivijalna djela ili situacije gdje se identitet može utvrditi manje invazivnim metodama. Međutim, zakon eksplicitno ne diferencira težinu kaznenih djela kao preduvjet za analizu, ostavljajući sudu široku diskreciju.⁸⁰

Nadalje, u čl. 128. ZKP-a FBiH uređuje se pitanje ponovne uporabe podataka, što je ključno za formiranje i funkcioniranje forenzičkih baza podataka: „U cilju utvrđivanja identiteta osumnjičenog, odnosno optuženog s njegovog tijela mogu se uzeti ćelije radi analize DNK. Podaci dobijeni na ovaj način mogu se koristiti i u drugim krivičnim postupcima protiv iste osobe.” Ova odredba pruža pravni temelj za tzv. retenciju i križnu provjeru profila kroz različite predmete. Iako ESLJP u predmetu *Marper* nije zabranio zadržavanje podataka *per se*, zahtijevao je stroga ograničenja. Odredba članka 128. ZKP-

---

⁸⁰ Više o analizi DNK u kaznenoprocenjskom sustavu BiH vidjeti: Pilić, M., *Aktualno uređenje i primjena DNK analize u kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini: Mogućnost primjene rješenja Europskog suda za ljudska prava*, “Pravni i ekonomski aspekti procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju”, 2023, str. 265-285.

a FBiH je prilično štura i ne sadrži eksplicitna vremenska ograničenja niti mehanizme brisanja podataka nakon proteka određenog vremena ili u slučaju oslobađajuće presude, što predstavlja potencijalnu točku nesukladnosti s europskim standardima privatnosti. U članku 129. ZKP-a FBiH⁸¹ uređuje se pitanje registra i zaštite podataka, te otkriva jedan od ključnih sistemskih problema u BiH pri čemu je vidljiva zakonodavna konfuzija i fragmentacija nadležnosti. Dok ZKP FBiH spominje registar pri Federalnom ministarstvu zdravstva, izmjene državnog Zakona o kaznenom postupku BiH (dalje u tekstu: ZKP BiH)⁸² predviđaju registar pri Ministarstvu sigurnosti BiH. U praksi, ova neusklađenost otežava uspostavu jedinstvene, funkcionalne baze podataka na razini cijele države. Forenzički laboratoriji često djeluju izolirano, a razmjena podataka ovisi o ad-hoc suradnji umjesto automatiziranim procedurama. Smještanje DNK registra u zdravstveni sektor (kako sugerira ZKP FBiH) neuobičajeno je za forenzičke baze koje su primarno policijski i pravosudni alat.

Na temelju ovlaštenja iz članka 129. ZKP-a FBiH, donesen je Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize.⁸³ Ovaj dokument ključan je za osiguranje integriteta dokaza („chain of custody”).

Osim navedenih izvora, vrijedi spomenuti novodoneseni Zakon o zaštiti ličnih podataka⁸⁴ u veljači 2025. godine koji eksplicitno definira genetske podatke kao posebnu kategoriju podataka i nameće obvezu "primjerenih mjera zaštite" i rokova čuvanja.

6.2. Institut obnove kaznenog postupka u Federaciji BiH

Mogućnost ispravljanja pogrešnih osuda putem novih DNK dokaza ovisi o procesnom institutu „ponavljanja postupka”, koji je u ZKP-U FBiH uređen u Glavi XXIV, člancima 340. do 349. Zahtjev za ponavljanje postupka mogu podnijeti stranke i branitelj, a poslije smrti osuđenog zahtjev u njegovu korist mogu podnijeti tužitelj i osobe iz članka 308. st. 2. ZKP-a FBiH.⁸⁵ Ključni uvjet za dopuštanje obnove temeljem novih dokaza definiran je vrlo slično kao u Hrvatskoj: „...ako se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi koji i pored dužne pažnje i opreza nisu mogli biti predstavljeni na glavnom pretresu, a koji su sami za sebe ili u vezi s ranijim dokazima podobni da prouzrokuju oslobađanje

---

⁸¹ „(1) Sve izvršene analize DNK vode se u posebnom registru u federalnom ministarstvu nadležnom za zdravstvo, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.

(2) Federalni ministar pravde donosi Pravilnik o načinu prikupljanja i uzimanju uzoraka biološkog materijala za potrebe DNK analize u krivičnom postupku, o načinu pakiranja prikupljenog biološkog materijala, čuvanja, obrade i pohrane uzoraka i dobivenih rezultata DNK analize u Federaciji.

(3) Zaštita podataka dobijenih analizama iz stava 1. ovog člana uređuje se posebnim zakonom.”

⁸² Zakon o kaznenom postupku BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)

⁸³ Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize, dostupan na: https://www.mpr.gov.ba/biblioteka/podzakonski_akti/default.aspx?id=1515&langTag=bs-BA

⁸⁴ Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 12/2025)

⁸⁵ Čl. 345. st. 1. ZKP-a FBiH

osobe koja je bila osuđena ili njezinu osudu po blažem krivičnom zakonu”.⁸⁶ Ova formulacija postavlja standard kvalificiranog novuma. Nije dovoljno da je dokaz samo vremenski nov; on mora imati kvalitativnu snagu da sruši postojeću presudu. U kontekstu DNK, to znači da novi nalaz mora biti nedvosmisleno oslobađajući, a ne samo bacati sumnju.

6.3. Analiza sudske prakse u Bosni i Hercegovini

Iako je praksa obnove postupka temeljem DNK dokaza u BiH još uvijek u začetima u usporedbi sa SAD-om, nekoliko ključnih odluka Ustavnog suda BiH i redovnih sudova postavlja važne standarde. Ovdje se izdvajaju dvije dostupne odluke Ustavnog suda BiH koje najjasnije adresiraju zakonitost DNK dokaza u predmetima s velikim vremenskim odmakom, kao i granice prisilnog uzimanja uzoraka, pri čemu je opseg analize ograničen dostupnošću objavljene prakse i javno dostupnih podataka.⁸⁷ U predmetu pred Ustavnim sudom BiH (povezanom s presudom Suda BiH), apelant Milorad Mrđa (osuđen za ratne zločine, uključujući silovanje) osporavao je zakonitost DNK analize donjeg rublja žrtve. Mrđa je tvrdio da je dokaz pribavljen nezakonito jer u trenutku vještačenja (2014. godine, mnogo godina nakon djela) nije postojala valjana naredba o istrazi ili zapisnik o očevidu za tu konkretnu radnju.⁸⁸ Ustavni sud BiH odbio je apelaciju kao neosnovanu. Ustavni sud BiH je utvrdio da je redovni sud (Sud BiH) detaljno i argumentirano obrazložio prihvatljivost dokaza te da samo vremenski protek ili određeni formalni nedostaci u starim predmetima ne čine DNK dokaz automatski nezakonitim, ako je lanac nadzora očuvan i ako nije povrijeđeno pravo na obranu. Ova odluka potvrđuje da sudovi u BiH prihvaćaju DNK dokaze i u složenim predmetima s velikim vremenskim odmakom, ključnim za ratne zločine.

Također, Ustavni sud BiH donio je iznimno važnu odluku glede prisilnog uzimanja uzoraka, štiteći prava građana koji nisu osumnjičeni. Ustavni sud BiH je zauzeo stav da se „*uzorci krvi, DNK i bilo koji tjelesni pregled ne mogu obaviti bez saglasnosti onoga nad kim se ta radnja sprovodi, ali samo u slučaju ako ta osoba nije u statusu osumnjičenog ili optuženog.*”⁸⁹ Ova odluka postavlja jasnu granicu između državne prisile prema osumnjičenicima (gdje je prisilno uzimanje uzorka uz sudski nalog dopušteno) i zaštite tjelesnog integriteta svjedoka ili oštećenika. To znači da država ne može prisilno uzeti DNK uzorak od širokog kruga građana radi eliminacije (tzv. *dragnet* testiranje) bez njihovog pristanka, što je visok standard zaštite privatnosti.⁹⁰

---

⁸⁶ Čl. 343. st. 1. toč. c) ZKP-a FBiH

⁸⁷ Vidjeti i: Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Odluka o dopustivosti i meritumu AP 599/21 od 9. juna 2021. godine, „Službeni glasnik BiH“, br. 44/21; Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Odluka o dopustivosti i meritumu AP 94/21 od 17. februara 2021. godine, „Službeni glasnik BiH“, br. 14/21; saopštenje sa 124. sjednice Velikog vijeća Ustavnog suda BiH.

⁸⁸ Ustavni sud BiH odbio apelaciju Milorada Mrđe - detektor.ba, dostupno na: <https://detektor.ba/2020/12/23/ustavni-sud-odbio-apelaciju-milorada-mrdje/>

⁸⁹ Dostupno na: <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/21042021/21042021-vijest2.html>

⁹⁰ Medijski je zabilježen i slučaj u kojem je Okružni sud u Banjoj Luci nakon ponovljenog DNK vještačenja oslobodio optuženog jer je utvrđeno da ključni DNK trag ne pripada njemu, nego trećoj osobi, ilustrativan je primjer kako novo forenzičko saznanje funkcioniše kao *novum* sposoban

U dostupnom uzorku, vidi se da Ustavni sud BiH potvrđuje prihvatljivost DNK dokaza unatoč proteku vremena, pod uvjetom očuvanog lanca nadzora i nepostojanja povrede prava obrane, te postavlja pojačani standard zaštite tjelesnog integriteta osoba koje nisu osumnjičenici isključujući prisilno uzimanje uzoraka bez njihove suglasnosti. Uzorak pokazuje dva ključna obrasca na oslanjanje DNK kao ključni dokaz u složenim predmetima te povlačenje jasnih granica državne prisile radi zaštite privatnosti, prema standardima ESLJP. Može se zaključiti da pravni okvir FBiH normativno sposoban prihvatiti DNK dokaz kao relevantan i u složenim predmetima, ali da su ključne slabosti povezane s brisanjem, nadzorom i ujednačenom razmjenom podataka. U zaključku se stoga sintetiziraju implikacije za zaštitu privatnosti i za učinkovitost obnove postupka.

7. ZAKLJUČAK

U nastavku se sažimaju ključni uvidi te se izvode zaključci o tome na koji način oni mogu poslužiti kao referentna točka za BiH, imajući u vidu sličnosti pravnih sustava i sudske prakse. Prije svega, važno je istaknuti da se DNK dokaz tretira kao posebna vrsta dokaza koja uživa pojačanu razinu zaštite privatnosti te je podvrgnuta posebnim pravilima o prikupljanju, uporabi i pohrani. U postupanju s takvim dokazima postoje značajne razlike između američkog i europskog pristupa. Neovisno o tim razlikama, zajedničko polazište obaju sustava jest potreba za uporabom suvremenih forenzičkih alata radi učinkovitog istraživanja kaznenih djela, uz istodobnu zaštitu pojedinaca od ozbiljnih rizika za privatnost i od pogrešnih osuda do kojih može doći ako se DNK dokazima ne postupa na odgovarajući način. Komparativna analiza pokazuje da se u SAD DNK dokaz prvenstveno vrednuje kroz ustavnopravnu prizmu zabrane nezakonitih pretraga i oduzimanja, dok je u Europi naglasak stavljen na razdoblja zadržavanja i brisanja DNK podataka kroz pravo na privatnost. Ujedno se pokazalo da DNK dokaz sam po sebi nije ni automatski dokaz krivnje ni inherentno jamstvo zaštite prava. On može postati odlučujući korektivni mehanizam u slučajevima pogrešnih osuda, kao novi dokaz, isključivo ako pravni okvir osigurava zakonito i razmjerno prikupljanje, uporabu i zadržavanje DNK podataka, strogu kontrolu pristupa i uporabe, pouzdane forenzičke standarde kvalitete te pravnu mogućnost da se novi DNK rezultati i nove znanstveno verificirane metode tretiraju kao istinsko *novum* sposobno dovesti do obnove pravomoćne presude.

U pogledu zadržavanja DNK materijala u bazama podataka i zaštite genetičke privatnosti, analizirani standardi ESLJP, uključujući praksu i preporuke Vijeća Europe, primjenjivi su i na BiH i na RH. Ti standardi upućuju na to da DNK baze podataka mogu biti legitimne, ali samo ako su utemeljene na zahtjevima kvalitete zakona i razmjernosti u praksi, uz postojanje stvarnih mehanizama preispitivanja i brisanja podataka te uz poštovanje načela jednakosti oružja, kako DNK analize ne bi bile monopolizirane od strane tijela kaznenog progona. Drugim riječima, države moraju osigurati razmjernost u pristupu i uporabi DNK materijala i dokaza. Samo prikupljanje DNK uzoraka ne predstavlja povredu prava na privatnost, ali njihovo zadržavanje bez opravdanog razloga i svrhe

---

dovesti do ukidanja pravomoćne osuđujuće presude. Dostupno na: <https://tuzlanski.ba/vijesti/bih/slucaj-u-bih-nevin-u-zatvoru-proveo-skoro-tri-i-po-godine-spasio-ga-dnk/803289>

predstavlja. Stoga je nužno uspostaviti učinkovite mehanizme brisanja kako bi se osigurala redovita kontrola, preispitivanje i uklanjanje podataka.

Hrvatsko iskustvo, s njegovim pozitivnim i negativnim aspektima, može poslužiti kao vrijedan orijentir za eventualne reformske zahvate u BiH, jer nudi svojevrsni nacrt za postupanje s DNK dokazima u fazama istrage i suđenja, kao i za pohranu DNK materijala. Odluka Ustavnog suda RH pokazuje određene ranjivosti sustava kada su ovlasti za obradu DNK podataka postavljene preširoko, kada su rokovi zadržavanja fiksni i bez periodičnog preispitivanja te kada su prava na brisanje nedovoljno razvijena, osobito u odnosu na oslobođene osobe, maloljetnike, žrtve i osobe kod kojih bi rehabilitacija trebala imati stvarne posljedice na daljnje zadiranje države u njihovu privatnost. U praksi se dodatno javljaju problemi nedostatka učinkovitih kontrolnih mehanizama za prikupljanje, uporabu i zadržavanje DNK podataka, izostanka posebnih pravila koja razlikuju odrasle i maloljetnike u pogledu DNK podataka te nepostojanja postupaka kojima bi nositelji podataka mogli inicirati brisanje DNK profila iz baza podataka. Zadržavanje DNK profila i nakon brisanja kaznene evidencije i nastupa rehabilitacije dodatno otvara pitanja zaštite prava nevinih osoba. Republika Hrvatska stoga bi trebala preispitati i izmijeniti svoje zakonodavstvo kako bi se u potpunosti uskladilo sa standardima utvrđenima u presudi *Marper* Europskog suda za ljudska prava te uvesti strože mehanizme kontrole prikupljanja, uporabe i zadržavanja DNK podataka.

Istodobno, hrvatski pravni okvir za obnovu kaznenog postupka izrazito je restriktivan već na normativnoj razini. Izmjene ZKP-a trebale bi jasno prepoznati nove, znanstveno verificirane forenzičke metode kao mogući oblik novog dokaza. Buduće izmjene trebale bi izričito priznati da: novi DNK rezultati i nove znanstveno potvrđene metode primijenjene na očuvani materijal mogu predstavljati *novum* te nametnuti sudovima obvezu da takve zahtjeve razmatraju meritorno. Iako se u praksi često zahtijeva nova činjenica u obliku nove sudske odluke radi dopuštanja obnove, može se uočiti pozitivan pomak u priznavanju novih znanstvenih metoda i svježih forenzičkih ispitivanja kao *novum*, što je vidljivo iz odluke Županijskog suda u Splitu. Premda se u tom slučaju nije radilo o DNK analizi, takav se pristup može analogno primijeniti i na nove DNK dokaze. Sudska praksa ujedno pokazuje koliko lako izvanredno pravno sredstvo obnove postaje neučinkovito kada dokazi nisu pravilno i dugoročno očuvani.

Za BiH, u slučaju razmatranja reformskog smjera, put bi trebao biti jasan i pragmatičan. BiH već raspolaze relativno održivim sustavom upravljanja DNK dokazima koji je u znatnoj mjeri usklađen s načelom razmjernosti iz prakse ESLJP, uključujući diferencirana pravila zadržavanja vezana uz težinu kaznenog djela i ishod postupka te postojanje nadzora i evidentiranog pristupa podacima. Ipak, poželjno je razmotriti uspostavu koherentnog i ujednačenog režima upravljanja DNK podacima na razini cijele države. U pogledu obnove kaznenog postupka, procesna rješenja u BiH uvelike su usporediva s hrvatskim modelom te također zahtijevaju postojanje novog dokaza, koji mora biti nov po svojoj naravi, a ne tek nova interpretacija već izvedenih dokaza. Svaki reformski zahvat trebao bi izbjeći slabosti koje su razotkrivene u hrvatskoj praksi. DNK dokaz može istodobno ojačati utvrđivanje istine i zaštitu prava, ali samo ako je uklopljen u jedinstven i jasno uređen sustav koji integrira zaštitu privatnosti, forenzičku kvalitetu i

učinkovite mehanizme obnove postupka u razumljiv i funkcionalan okvir sposoban spriječiti i ispraviti pogrešne osude.

LITERATURA

Knjige članci

- Becker, S., Derenčinović, D., Primorac, D., *DNA as Evidence in the Courtroom*, in: Primorac, D. and Schanfield, M. (Eds.), *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press,
- Bozhinovski, A., *Addressing Wrongful Convictions in Croatia through Revision of the Novum Criterion: Identifying Best Practices and Standards*, in: *Human Rights in Contemporary Society – Challenges From an International Perspective*, IntechOpen, 2023.,
- Derenčinović, D., *Preispitivanje državnih praksi zadržavanja DNK profila u svjetlu novijih presuda Europskog suda za ljudska prava protiv Ujedinjene Kraljevine i Sjeverne Makedonije*, u: *Ogledi o pravu i pravdi u dvije Europe*, svibanj 2021.,
- Donati, L.L., Pittiruti, M., *Post-Conviction Remedies in the Italian Criminal Justice System*, Erasmus Law Review, vol. 13, 2020,
- Garačić, A., *Prava i neprava obnova kaznenog postupka*, Hrvatska pravna revija 5(3), 2005., 108-119,
- Geven L, van den Doel K. Miscarriages of justice in the Netherlands. In: *Murder, Wrongful Conviction and the Law*. Routledge; 2023.,
- Nan, J., Holvast, N., Lestrade, S., *A European approach to revision in criminal matters?*, Erasmus Law Review, vol. 13, 2020,
- Oblesćuk, ., Makar, A., Ledić, A., *Forensic DNA Database*, in *Forensic Science and Molecular Anthropology: Topics Selected from 12th ISABS Conference on Forensic and Anthropological Genetics (BoD–Books on Demand, November 2024)*,
- Pilić, M., *Aktualno uređenje i primjena DNK analize u kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini: Mogućnost primjene rješenja Europskog suda za ljudska prava*, “Pravni i ekonomski aspekti procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju”, Mostar, 2023,
- Primorac, D., Bozhinovski, A., *Addressing Wrongful Convictions in Croatia: A Focus on Genetic Privacy in Criminal Proceedings*, EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), vol. 8, 2024,
- Primorac, D., Božinovski, A., *Correcting Miscarriages of Justice in Croatia: Accession and Time-Limited Retention of DNA Profiles in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*, EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), vol. 7, 2023,
- Primorac, D., Primorac, D., Butorac, S., Adamović, M., *Analiza DNA u sudskoj medicini i njezina primjena u hrvatskome kaznenopravnom sustavu* (2009) 16(1) Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 3–26, 2009.,

- Primorac, D., *Reopening of Criminal Proceedings and Subsequent DNA Analysis for Reviewing and Correcting Judicial Errors and Exonerating Innocent Persons*, Macedonian Review of Criminal Law and Criminology, vol. 32, nos. 1–2, 2025,
- Primorac, D., Schanfield, M.S, Marjanović, D., *Basic Genetics and Human Genetic Variation*, in: Primorac, D. and Schanfield, M. (Eds.), *Forensic DNA Applications: An Interdisciplinary Perspective*, CRC Press,
- Primorac, D., Sokanovic, L., Bozhinovski, A., *Correcting Miscarriages of Justice: Innocence Project Croatia*, in: *Forensic Science and Molecular Anthropology: Topics Selected from 12th ISABS Conference on Forensic and Anthropological Genetics*, srpanj 2024,
- Taupin, J.M., *Interpreting Complex Forensic DNA Evidence*, CRC Press; 2019,
- Wagenaar W.A., *False confessions after repeated interrogation: The Putten murder case*, European Review. 2002;10(4).

Sudske prakse

- Aycaguer protiv Francuske, zahtjev br. 8806/12, presuda od 22. lipnja 2017., Europski sud za ljudska prava.
- Daubert protiv Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc., 509 U.S. 579 (1993), Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država.
- District Attorney's Office protiv Osbornea, 557 U.S. 52, 62, Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država.
- Frye protiv Sjedinjenih Američkih Država, 293 F. 1013 (D.C. Cir. 1923), Prizivni sud Sjedinjenih Američkih Država za Okrug Columbia.
- Gaughran protiv Ujedinjene Kraljevine, zahtjev br. 45245/15, presuda od 13. veljače 2020., Europski sud za ljudska prava.
- Maryland protiv Kinga, 569 U.S. 435 (2013), Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država.
- Nealon i Hallam protiv Ujedinjene Kraljevine, zahtjevi br. 32483/19 i 35049/19, komunicirani predmet (u tijeku), Europski sud za ljudska prava.
- Odluka Ustavnog suda RH; s izmjenama NN 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22, 36/2024, 72/25
- Peruzzo i Martens protiv Njemačke, zahtjevi br. 7841/08 i 57900/12, odluka od 4. lipnja 2013., Europski sud za ljudska prava.
- S. i Marper protiv Ujedinjene Kraljevine, zahtjevi br. 30562/04 i 30566/04, presuda od 4. prosinca 2008., Europski sud za ljudska prava.
- Knox protiv Italije, zahtjev br. 76577/13, presuda od 24. siječnja 2019.
- Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije, zahtjevi br. 53205/13 i 63320/13, presuda od 8. srpnja 2021., Europski sud za ljudska prava.
- Van der Velden protiv Nizozemske, zahtjev br. 29514/05, odluka od 7. prosinca 2006., Europski sud za ljudska prava.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske, odluka I KŽ-129/2014-4 od 14. svibnja 2014.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske, odluka I KŽ-153/2018-4 od 24. svibnja 2018.

- Županijski sud u Rijeci, presuda KŽ-199/19.
- Županijski sud u Splitu, odluka KŽ-200/2022-5.
- Ustavni sud BiH: Odluka u predmetu **Milorad Mrđa** (vezano uz S1 1 K 022982 16 Krž).
- Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Odluka o dopustivosti i meritumu AP 599/21 od 9. juna 2021. godine, „Službeni glasnik BiH“, br. 44/21;
- Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Odluka o dopustivosti i meritumu AP 94/21 od 17. februara 2021. godine, „Službeni glasnik BiH“, br. 14/21; saopštenje sa 124. sjednice Velikog vijeća Ustavnog suda BiH.

Pravni izvori

- (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17).
- Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini (Ovijedska konvencija), Vijeće Europe, ETS br. 164, usvojena 4. travnja 1997. godine.
- Konvencija za zaštitu pojedinaca u vezi s automatskom obradom osobnih podataka i njezini protokoli (Konvencija 108+), ETS br. 108+, Vijeće Europe.
- Međunarodna deklaracija o ljudskim genetičkim podacima, usvojena od strane Opće konferencije UNESCO-a 16. listopada 2003. godine.
- Odluka Ustavnog suda RH; s izmjenama (Narodne novine, br. 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 80/22, 36/2024, 72/25)
- Opća deklaracija o ljudskom genomu i ljudskim pravima, usvojena 11. studenoga 1997. godine na dvadeset i devetom zasjedanju Opće konferencije Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO).
- Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize (Narodne novine, br. 120/2014).
- Pravilnik o postupanju s pronađenim i oduzetim predmetima (Narodne novine, br. 58/2012)
- Justice for All Act of 2004, Pub. L. No. 108–405, 118 Stat. 2260 (Oct. 30, 2004).
- Pravilnik o ustrojstvu i načinu vođenja zbirke s automatskom obradom podataka o utvrđivanju istovjetnosti osumnjičenika (Narodne novine, br. 147/2020)
- Preporuka br. R (87) 15 Odbora ministara državama članicama o uređenju uporabe osobnih podataka u policijskom sektoru, usvojena 17. rujna 1987.
- Preporuka br. R (92) 1 Odbora ministara državama članicama o uporabi analize deoksiribonukleinske kiseline (DNK) u okviru kaznenopravnog sustava, usvojena 10. veljače 1992. na 470. sastanku zamjenika ministara, Vijeće Europe.
- S.486 – 107. saziv Kongresa Sjedinjenih Američkih Država (2001.–2002.): Zakon o zaštiti nevinosti iz 2002. godine (Innocence Protection Act of 2002), 18. studenoga 2002.
- Savezna pravila o dokazima, Odborski tisak br. 11, 118. saziv Kongresa, 2. zasjedanje, 1. prosinca 2024., Odbor Zastupničkog doma Sjedinjenih Američkih Država za pravosuđe, Tiskara Vlade Sjedinjenih Američkih Država, Washington, 2025., pravila 702., 703. i 404.

- Sudski poslovnik (Narodne novine br. 37/14, 49/14, 08/15, 35/15, 123/15, 45/16, 29/17, 33/17, 34/17, 57/17, 101/18, 119/18, 81/19, 128/19, 39/20, 47/20, 138/20, 147/20, 70/21, 99/21, 145/21, 23/22, 12/23, 122/23, 55/24 i 136/24).
- Zakon o kaznenom postupku, (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24 i 72/25)
- Zakon o razmjeni podataka između tijela za provedbu zakona država članica Europske unije (Narodne novine, br. 17/2025)
- Zakon o zaštiti fizičkih osoba u vezi s obradom i razmjenom osobnih podataka u svrhe sprječavanja, istraživanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija (Narodne novine, br. 68/2018)
- Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH”, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14, 74/20).
- Zakon o kaznenom postupku BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)
- Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 12/2025)
- Pravilnik o načinu uzimanja uzoraka biološkog materijala i provođenja molekularno-genetske analize (Službeni glasnik BiH/FBiH).

Internet izvori:

- Man Arrested for Putten Murder, *Life in the Netherlands – News*, 20 May 2008. Accessed 1 January 2026. Dostupno: https://www.dutchnews.nl/2008/05/man_arrested_for_putten_murder/
- The Mystery of the Phantom of Heilbronn: New International Standard for DNA Laboratories to Support Criminal Investigations, International Organization for Standardization (ISO), 12 July 2016. Dostupno: <https://www.iso.org/news/2016/07/Ref2094.html>
- <https://detektor.ba/2020/12/23/ustavni-sud-odbio-apelaciju-milorada-mrdje/>
- <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/21042021/21042021-vijest2.html>
- <https://tuzlanski.ba/vijesti/bih/slucaj-u-bih-nevin-u-zatvoru-proveo-skoro-tri-i-po-godine-spasio-ga-dnk/803289>

Damir Primorac, PhD, Full Professor

Faculty of Forensic Sciences, University of Split; Faculty of Law, University of Mostar;
Attorney-at-Law

Maja Pilić, PhD, Associate Professor

Faculty of Forensic Sciences, University of Split; Faculty of Law, University of Mostar

Andrej Božinovski, LL. M., Assistant and Doctoral Candidate

Faculty of Law, University of Zagreb

**DNA EVIDENCE, GENETIC PRIVACY, AND REVISION OF CRIMINAL
PROCEEDINGS - CHALLENGES
AND PERSPECTIVES IN CROATIAN CRIMINAL PROCEDURE LAW**

Summary: As Bosnia and Herzegovina progresses on its path towards full membership in the European Union, its criminal justice system faces the complex challenge of harmonizing two often conflicting imperatives: the requirement for effective criminal prosecution to ensure public safety and the unconditional obligation to protect fundamental human rights. This tension takes on a particularly pronounced dimension in the area of application of DNA evidence, which in modern forensics has become the *conditio sine qua non* of a successful investigation. The experience of the Republic of Croatia, as a neighboring country and member of the European Union, represents a relevant reference framework and a source of legal lessons for the region. DNA analysis has become both the "sword and the shield" of modern justice: a powerful tool for correcting wrongful convictions, but also a potential threat to genetic privacy if used without strict legal restrictions and oversight.

This paper provides an exhaustive analysis of the legal and institutional framework for the collection, processing and storage of DNA evidence and the protection of genetic privacy in criminal proceedings, with a special focus on the institution of renewal of legally concluded proceedings based on new forensic knowledge. The paper elaborates in detail the Croatian experience and the jurisprudence of the European Court of Human Rights, identifying positive and negative practices that can serve as guidelines for necessary reforms in Bosnia and Herzegovina. In addition, the paper briefly analyzes the positive legal regulations of the Federation of Bosnia and Herzegovina, including the relevant provisions of the Law on Criminal Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina and accompanying by-laws that regulate the technical aspects of collecting biological samples and investigates the judicial practice of the courts in Bosnia and Herzegovina, with an emphasis on the decisions of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina that shape the standards of admissibility and legality of DNA evidence.

The paper discusses the dual nature of DNA evidence and presents the key differences between the American and European legal approaches, including the practice of the European Court of Human Rights that insists on the principle of proportionality, time limits on data retention and effective deletion mechanisms within the framework of

Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The analysis of the Croatian example indicates partial compliance with the standards, while the analysis of the Bosnian context reveals the specific challenges of the fragmented legal system. The paper concludes with a proposal for key reform measures, among which the introduction of periodic mechanisms for data review and deletion, differentiated standards for retaining DNA profiles, clearer legal bases for the renewal of the procedure with the application of scientifically verified methods, and the improvement of protocols for the preservation of biological material.

Keywords: DNA evidence, genetic privacy, renewal of criminal proceedings, Marper's standards